

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. ΠΗΓΕΣ

Α. ΛΕΞΙΚΑ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ

- Αποστ. = Γεώργιος Αποστολάκης, *Παλαιάνες Κρητικές Αθιβολές – Λεξικό (Λέξεις, φράσεις και μαντινάδες του κρητικού γλωσσικού ιδιώματος)*, χ. εκδ. [εκτύπωση: Τυποκρέτα], Ηράκλειο 2008.
- Γαρ. = Νίκος Γαρεφαλάκης, *Λεξικό ιδιοματισμών κρητικής διαλέκτου (Περιοχή Σητείας)*, Δήμος Σητείας, Σητεία 2002.
- Γερ. = Κανάκης Γερωνυμάκης, *Λαογραφικό σφακιανό λεξιλόγιο: συμπληρωμένο με σκίτσα*, Χανιά 1999.
- Δαρ. = Αλέκος Δαριβιανάκης, *Η ζωντανή κρητική διάλεκτος*, 1ος τόμος, *Λεξικό*, χ. εκδ. [εκτύπ.: Δετοράκης ΑΕΒΕ], Ηράκλειο 2009.
- Ιδομ. = Μαρίνος Ιδομενέως, *Κρητικό γλωσσάριο*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2006. [Τα παραδείγματα χρήσης είναι μαντινάδες του συγγραφέα.]
- Ιδομ^β. = Μαρίνος Ιδομενέως, *Κρητικό γλωσσάριο*, 2ος τόμος, νέος συμπληρωματικός, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2013. [Τα παραδείγματα χρήσης είναι μαντινάδες του συγγραφέα.]
- Κασσ. = Μιχάλης Κασσωτάκης, *Το γλωσσικό ιδίωμα των κατοίκων του Οροπεδίου Λασιθίου: Σύνομη ιστορική αναφορά στη διαμόρφωσή του. Τα κύρια φωνολογικά, μορφολογικά και συντακτικά του χαρακτηριστικά. Ερμηνευτικό και ετυμολογικό λεξικό με σχετικά φραστικά παραδείγματα και ιστορικο-πολιτισμικά στοιχεία*, Εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2018. Έκδοση του Συνδέσμου Λασιθιωτών Ηρακλείου «Το Οροπέδιο» σε συνεργασία με την πνευματική εστία του Οροπεδίου Λασιθίου. Χορηγία της Περιφέρειας Κρήτης.
- Κονδ. = Ιωάννης Κονδυλάκης, *Κρητικόν λεξιλόγιον*, Επιμέλεια: Θ. Ε. Δετοράκης, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 1990.
- Κριτσ. = Γιάννης Κριτσωτάκης, *Στειακό Λεξιλόγιο*, χ. εκδ. [εκτύπωση: Τυποκρέτα], Μαρωσιά Σητείας 2012. [Στις σ. 993-1010 υπάρχει παράρτημα με «παλαιότερες λέξεις αραβο/τουρκ. ή ενετικών χρόνων, που έχουν καταργηθεί» (όπως διευκρινίζεται στη σελ. 11). Η παραπομπή στο Παράρτημα γίνεται με τη συντομογραφία: Κριτσ^α.]
- Κριτσ^β. = Γιάννης Κριτσωτάκης, *Στειακό Λεξιλόγιο*, 3η έκδοση: τροποποιημένη, βελτιωμένη, εμπλουτισμένη, χ. εκδ. [εκτύπωση: Αλφάβητο], Μαρωσιά Σητείας 2018. [Στις σ. 1137-1162 υπάρχει «Παράρτημα με λέξεις στην ελληνική ή σε ξένη γλώσσα, που έχουν καταργηθεί». Η παραπομπή στο Παράρτημα γίνεται με τη συντομογραφία: Κριτσ^β.]
- Ξανθιν. = Αντώνιος Ξανθινάκης, *Λεξικό ερμηνευτικό και ετυμολογικό του δυτικοκρητικού γλωσσικού ιδιώματος*, Πρόλογος–Επιμέλεια: Χριστόφορος Χαραλαμπίδης, 2η έκδοση, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2001.
- Ξανθιν^α. = Αντώνιος Ξανθινάκης, *Λεξικό ερμηνευτικό και ετυμολογικό του δυτικοκρητικού γλωσσικού ιδιώματος*, 4η έκδοση, Αναθεωρημένη και επανυξημένη με 1500 νέα λήμματα, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2009.
- Ξεν. = Ειρήνη Ξενάκη-Ροβίθη, *Λεξικό ερμηνευτικό και ετυμολογικό του γλωσσικού ιδιώματος του Νομού Ηρακλείου*, Μύστις, Ηράκλειο 2019.
- Πάγκ. = Γεώργιος Πάγκαλος, *Περί του γλωσσικού ιδιώματος της Κρήτης*, 2η έκδοση, Ακαδημία Αθηνών – Κέντρο Ερεύνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων, τόμοι: 2ος (Α-Γ) 1994, 3ος (Δ-Α) 1997, 4ος (Μ-Ρ) 1999, 5ος (Σ-Ω) 2002 (Επιμέλεια έκδοσης: Ελευθερία Γιακουμάκη).

Παπ. = Ίδομενούς Παπαρηγοράκης, *Συλλογή ξενολόγων λέξεων της ομιλούμενης εν Κρήτη*, Εκ του Τυπογραφείου Κανάκη Φραγκιαδάκη, Χανιά 1952, σ. 75-131: [Λέξεις] *Τουρκικά (μετά αραβικών και περσικών)* [Β' Βραβείο¹ Γλωσσικής Εταιρείας Αθηνών (1951)].²

1. Σκεπτικό της βράβευσης: περιοδ. *Αθηνά*, 55 (1951), 357-360.
2. Στο πεδίο της μελέτης των τουρκικών δανείων σε ιδίωμα ή διάλεκτο της ελληνικής υπήρχαν ήδη οι εργασίες του Louis Ronzevalle ("Les emprunts turcs dans le grec vulgaire de Roumélie et spécialement d'Adrianople", *Journal Asiatique*, 18 (1911), 69-106, 257-336, 405-462) και του R. M. Dawkins (*Modern greek in Asia Minor*, Cambridge 1916 – στις σ. 664-688 κατάλογος με τα τουρκικά δάνεια). Για το κρητικό κείμενο υπήρχαν τα εξής: Ι. Γ. Καλαϊσάκης, "Φιλολογικά πάρεργα (Ερμηνεύεια τουρκικών λέξεων)", *Κρητικά Αστήρ*, 2 (1907-8), 230, 246 & 3 (1908-9), 399· Ανώνυμος, "Σημασία και παραγωγή των παρ' ημίν οθωμανικών λέξεων, *Ραδάμανθος*, 1 (1916), τεύχη 4-15. Μετά την εργασία του Παπαρηγοράκη ακολούθησαν: Δημήτριος Σαλαμαγκάς, "Τουρκο-περσο-αραβικές λέξεις στο γιναντικό ιδίωμα", *Ηπειρωτική Ἔστια*, σε πολλές συνέχειες στους τόμους 10 (1961), 11 (1962), 12 (1963)· Ch. Symeonidis, "Laulehre der türkischen Lehnwörter im neugriechischen Dialekt des Pontos", *Αρχαίον Πόντου*, 31 (1971-72), 19-234 (διδακτορική διατριβή του Χαράλαμπου Συμεωνίδη για τη φωνητική των τουρκικών δανείων στα ποντιακά³ του ίδιου: "Ποντιακά έτυμα ανατολικής προέλευσης", *Αρχαίον Πόντου*, 32 (1973-74), 311-336 και 33 (1975-76), 243-276· Βασίλης Κ. Αναστασιάδης, "Τουρκικές λέξεις στο φαρασιώτικο ιδίωμα", *Δελτίον Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 2 (1980), 33-120· του ίδιου: "Η επίδραση της τουρκικής γλώσσας στο λεξιλόγιο του Γρεβενιώτικου γλωσσικού ιδιώματος", *Ελλμειακά* 56 (Ιούν. 2006), 69-90, 57 (Δεκ. 2006), 187-216· Παναγιώτης Κυρανούδης, *Φωνητική των τουρκικών δανείων του ιδιώματος Σουφλίου*, Μεταπτυχιακή εργασία, ΑΠΘ, 1995· Δημήτριος Χρ. Στάμος, *Τουρκικές λέξεις στην Πραμάντα*. Επιλογή, Σύλλογος Πραμαντιωτών Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2007. Για τα τουρκικά δάνεια στα ελληνικά της Κύπρου: Μενέλαος Χριστοδοπούλου, "Η κυπριακή διάλεκτος επί Τουρκοκρατίας", στο: *Πρακτικά Συμποσίου Κυπριακής Ιστορίας* (Λευκωσία, 2-3 Μαΐου 1983), Ιωάννινα 1984, 141-151· Κ. Λεοντίου, "Η επίδραση της τουρκικής γλώσσας στην ελληνική διάλεκτο της Κύπρου", στο: *2ο Διεθνές Κυπριολογικό Συνέδριο* (1982), 3ος τόμος, Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών, Λευκωσία 1987, 315-321· Pavlos Pavlou, "The semantic adaptation of Turkish loan-words in the Greek Cypriot dialect", στο: I. Philippaki-Warbuton, K. Nicolaidis, M. Sifianou (επιμ.), *Themes in Greek Linguistics: Papers from the 1st International Conference on Greek Linguistics* (Σεπτ. 1993), Benjamins, Άμστερνταμ 1994, 443-448]· Κων. Γιαγκουλλής, *Οι τουρκικές λέξεις της Κυπριακής διαλέκτου*, Λευκωσία 2003 (βελτιωμένη έκδοση του: *Ετυμολογικό λεξικό της κυπριακής διαλέκτου*, 1ος τόμος: *Οι τουρκικές λέξεις*, Λεκωσία 1988). [Όλων αυτών είχα προηγηθεί εργασίες για τα ξένα (μεταξύ αυτών και τα τουρκικά) δάνεια της κυπριακής ελληνικής, όπως: Κυριάκος Χατζηιοάννου, *Περί των εν τη μεσαιωνική και νεότερα Κυπριακή ξένων γλωσσικών στοιχείων*, Αθήνα 1936· Π. Ξιούτας, "Ξένα λέξεις στη γλώσσα μας", *Κυπριακά Σπουδαί*, 1 (1937), 133-174· Κων. Μυριανθόπουλος, "Ξενικά λέξεις εν Κύπρω", *Κυπριακά Σπουδαί*, 12 (1949), 113-121.] Για τουρκισμούς σε παλαιότερες κυπριακές πηγές: Matthias Kappler, "Turzismen in griechisch-zypriotischen Quellen, aus osmanischer Zeit (17.-19. Jahrhundert)", στο: E. Siemienieć-Golaś & M. Pomorska (επιμ.), *Studia Turcologica Cracoviensis*, 10 (2005) [= *Turks and Non-Turks. Studies on History of Linguistic and Cultural Contacts - Festschrift for Stanislaw Stachowski*], 137-158. Μια άλλη κατηγορία εργασιών είναι οι μελέτες που ένα μέρος τους είναι αφιερωμένο στην επίδραση της τουρκικής γλώσσας σε κάποιο ιδίωμα της ελληνικής, π.χ.: Κώστας Δ. Ντίνας, *Το γλωσσικό ιδίωμα της Κοζάνης*, 2 τόμοι, Ινστιτούτο Βιβλίου και Ανάγνωσης Κοζάνης, Κοζάνη 2005 [Στον 1ο τόμο, στις σ. 202-206, συνοπτικός κατάλογος με τις τουρκικές προέλευσης λέξεις του ιδιώματος. Κανονική ληματογράφηση στον 2ο τόμο: "Γλωσσάριο του ιδιώματος Κοζάνης"] (και οι δύο τόμοι διαθέσιμοι στο Διαδίκτυο: http://www.nured.uowm.gr/dinas/To_glossiko_idioma_ies_Kozanes.html)· Ευανθία Δουγά-Παπαδοπούλου – Χρήστος Τζιζής, *Το γλωσσικό ιδίωμα της ορεινής Πιερίας, Λεξιλόγιο – Παραγωγικό*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσ/νίκη 2006 [Στις σ. 69-88 οι τουρκικές προέλευσης λέξεις του ιδιώματος, σύμφωνα με τη γραμματική τους κατηγορία. Κανονική ληματογράφηση στο "Λεξικό", στις σ. 149-610] (διαθέσιμο στο Διαδίκτυο: http://media.ems.gr/ekdoseis/makedonika_bibliothiki/ekd_makb_douga_tzi_tzilis_98.pdf)· Ελένη Παπαδοπούλου, *Το γλωσσικό ιδίωμα της Τριγλίας Βιθονίας*, Διδακτ. διατρ., Πανεπ. Ιωαννίνων, Αθήνα 2010 [Στις σ. 227-239: Δάνεια τουρκικής προέλευσης]· Παύλος Αλμανούδης, *Το ιδίωμα της Βόρειας Θράκης: Το Μικρό και το Μεγάλο Μοναστήρι Α. Ρωμυλίας*, Διδακτ. διατρ., Πανεπ. Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2009 [Στις σ. 86-90: Οι επιδράσεις της τουρκικής] (και οι δύο διατριβές διαθέσιμες στο: <http://thesis.ekt.gr/>)· Διονυσία Κυπριώτου – Αναστασία Ποδημάτα, "Τουρκικές λέξεις στο κεφαλοντικό λεξιλόγιο (Από το χειρόγραφο του Ευάγγελου Τσιμαράτου)", στο: "Το κεφαλοντικό γλωσσικό ιδίωμα", *Πρακτικά επιστημονικού συμποσίου: Αργοστόλι, 13 Οκτωβρίου 2007*, Επιμ.: Πέτρος Πετράτος, Σύνδεσμος Φιλολόγων Κεφαλονιάς-Ιθάκης, Αργοστόλι 2012. Τρίτη κατηγορία αποτελούν οι λεξικογραφικές εργασίες για κάποιο ιδίωμα στις οποίες οι λέξεις τουρκικής προέλευσης έχουν ληματογραφηθεί κανονικά μαζί με όλες τις άλλες. Πέντε τον τελευταίον χρόνων: Ξενοφών Τζαβάρας, *Λεξικό του Ιμβριακού ιδιώματος, ερμηνευτικό-ετυμολογικό*, Σύλλογος Ιμβρι-

- Περ. = Αησιίλου Περιστεράκης, *Σρακιανά: τοπωνύμια, γλωσσάρι, μαντινάδες, παροιμίες, ανιγήματα*, Βασιλόπουλος, Αθήνα 1991.
- Πιτ. = Μανώλης Πιτωκάκης, *Το γλωσσικό ιδίωμα της Ανατολικής Κρήτης*, τόμοι: 1ος (Α-Λ) & 2ος (Μ-Ω) [με ενιαία σελιδαρίθμηση], Έκδοση Πολιτιστικής και Λαογραφικής Εταιρείας Απάνω Μεραμπέλου – Νεάπολις Κρήτης, Αθήνα [1983].
- Ροδ. = Θεόδωρος Ιωάν. Ροδάκης, *Το κρητικό λαολόγιο. Οι άλλη ακατεχιά (Όχι άλλη άγνοια)*, χ. εκδ., χ. τ. [Ηράκλειο], χ. χ. [πιθανόν 2005].
- Τσιρ^Α. = Αντώνης Τσιριγωτάκης, *Κρητών διάλεκτος. Κρητόφωνο λεξικό*, χ. εκδ. [εκτύπωση: Iraklion Offset], Πύργος Μονοφατισίου 2001.
- Τσιρ. = Αντώνης Τσιριγωτάκης, *Θησαυρός της κρητικής διαλέκτου*, χ. εκδ. [εκτύπωση: Iraklion Offset], Ηράκλειο 2008.
- Τσιρ^Β. = Αντώνης Τσιριγωτάκης, *Κρητών Διάλεκτος. Το γνήσιο ιδιωματικό λεξικό*, 2η έκδοση (επαυξημένη), χ. εκδ. [εκτύπωση: Τυποκρέτα], Ηράκλειο 2019.
{Είναι βελτιωμένη έκδοση των προηγουμένων λεξικογραφικών εργασιών του Τσιριγωτάκη: *Κρητών διάλεκτος* (2001) και *Θησαυρός της κρητικής διαλέκτου* (2008).}
- Χουστ. = Γιώργος Χουστουλάκης, *ΚρητικόΛεξικό*. Στο Διαδίκτυο: cretanlexico.gr (τελευταία επίσκεψη: 16-2-2020).³

Στα παραπάνω λεξικογραφικά έργα ας προστεθούν δύο κατάλογοι του Hakki Bilgehan⁴ με τουρκογενείς λέξεις στα ελληνικά των Τουρκοκρητικών.

-
- ων, Αθήνα 2011 [Βραβείο Κέντρου Ερευνής Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων της Ακαδημίας Αθηνών (2010)]· Alex Baltazzi – George Galdies – George Poulimenos, *A lexicon of Smyrneika – Izmir Rumcası sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Κων/πολη 2012 [ερμηνευτικό και ετυμολογικό· δίδονται οι αντιστοιχες λέξεις της κοινής νεοελληνικής και της τουρκικής]: Νίκος Α. Πασχαλούδης, *Τα Τερπνιώτικα και τα Νιγηρινά: Ένα γλωσσικό ιδίωμα της Βισαλτίας Σερρών* (1η έκδοση, Αθήνα 2000), 2η έκδοση ηλεκτρονική, Σέρρες 2013 (διαθέσιμη στο Διαδίκτυο: <http://www.nikospaschaloudis.gr/sitehtml/e-biblia.htm>)· Μιχάλης Σκανδαλίδης, με τη συνεργασία των: Κυρ. Χατζηδάκη, Γ. Χατζηθεοδώρου, Ιω. Χειλά, *Λεξικό του ιδιώματος της Καλύμνου, Βασισμένο στη συλλογή γλωσσικής ύλης του Παντελή Ηλ. Καμπούρη*, Αναγνωστήριο Καλύμνου «Αι Μούσαι», 2013· Νίκος Ζαχαριάδης, *Λεξικό του κωνσταντινουπολίτικου γλωσσικού ιδιώματος*, Γαβριηλίδης, Αθήνα 2014.
3. Προβληματίστηκα αν θα έπρεπε να συμπεριλάβω εδώ τη μελέτη του Νικόλαου Κοντοσόπουλου “Το γλωσσικόν ιδίωμα της Αλικαρνασσοῦ Μ. Ασίας (μελέτη και λεξιλόγιον)”, *Αθηνά*, 62 (1958), 248-319, η οποία έγινε με βάση κατά κύριο λόγο το γλωσσικό και λαογραφικό υλικό που συνέλεξε ο συγγραφέας το 1957 από κατοίκους της κοινότητας Νέας Αλικαρνασσοῦ Ηρακλείου Κρήτης, που είχαν έρθει πρόσφυγες από την Αλικαρνασσοῦ της Μικράς Ασίας πριν σαράντα περίπου χρόνια (1913 και 1916). Γλωσσικῶς διατηροῦσαν (οι παλαιότεροι) αρκετά την παλαιά προφορά τους, αλλά χρησιμοποιοῦσαν λεξιλόγιο «ανάμεικτον από λέξεις του πατρίου ιδιώματος, Κρητικῶς, Δωδεκανησιακῶς και κοινῶς Νεοελληνικῶς» (σ. 252), ἐνῶ οι νεότεροι, «οἱ γεννηθέντες ἐν Κρήτῃ και καυχόμενοι ὅτι εἶναι Κρήτες», μιλοῦσαν περισσότερο με κρητική προφορά. Ζῶντας ἐδῶ και τριάντα χρόνια στην Νέα Αλικαρνασσῶ, δε θα δισταζα να χαρακτηρίσω τους σημερινούς κατοίκους της ὡς Κρητικῶς και ἀπὸ γλωσσικῆ ἀποψη. Αλλά προτίμησα τελικά να μη συμπεριλάβω στον παρόντα κατάλογο τις λέξεις τουρκικῆς προέλευσης που περιέχονται στο *Λεξιλόγιον* των γονέων ἢ των παπῶδων τους (σ. 270-313 της παραπάνω μελέτης), αν και οι περισσότερες εἶναι στοιχεία και του κρητικῶς ιδιώματος, ἐπειδὴ στις ὑπόλοιπες περιλαμβάνονται ἀρκετές που δεν τις συναντοῦμε στα κρητικῶς λεξικά. Παραπέμω ὁμως σ’ αὐτὴν τη μελέτη σε ορισμένες περιπτώσεις, για να γίνει σαφέστερο ἢ πληρέστερο ἐνα λήμμα του καταλόγου μου (π.χ. *σαπαράι, σεργί*).
  4. Ο Hakki Bilgehan (βλ. σχετικῶς ἄρθρο στην ἐφημ. *Πατρίς* (Ηρακλείου), φ. της 17-1-2012, με τίτλο “Ο Τουρκοκρητικῶς που μετέφρασε τον *Ερωτόκριτο*”) γεννήθηκε το 1926 στη Σμύρνη ἀπὸ γονεῶς Τουρκοκρητικῶς, που πήγαν ἐκεῖ με την Ανταλλαγὴ των Πληθυσμῶν. Μητρικὴ του γλώσσα το κρητικῶς ἰδίωμα, ὅπως το μιλοῦσαν οι Τουρκο-κρητικῶς στις ἀρχές του 20οῦ αἰῶνα. Τουρκικῶς ἔμαθε στο σχολεῖο. Εἶναι Ὁμότιμος Καθηγητῆς Μικροβιολογίας – χημῆς πρῶτανος του Πανεπιστημίου Σμύρνης (Ege Üniversitesi). Η συγγραφικὴ του ἐνασχόληση με την Κρήτη περιλαμβάνει ἐπίσης μετάφραση του *Ερωτοκρίτου* στα τουρκικῶς (*Erotokritos: Bir Girit Destanı*, ἔκδοση του Lozan Mübadilleri Vakfı, Κων/πολη 2012).
Τα βιβλία του Καθηγητῆ Bilgehan ἔφτασαν στα χέρια μου ὅταν εἶχα ἤδη ολοκληρώσει την εργασία μου για την πρώτη της ἔκδοση. Για την παρούσα ἔκδοση λημματογραφήθηκαν λέξεις των καταλόγων του οι ὁποιες δεν υπάρχουν στα λεξικά του κρητικῶς ιδιώματος. Σημειώνονται με την ἐνδειξη: (Τουρκοκρητ.). Πιθανόν κάποιες ἀπὸ αυτές να προστέθηκαν στο λεξιλόγιον των Τουρκοκρητικῶς μετὰ την Ανταλλαγὴ των Πληθυσμῶν (1923) και την εγκατάστασή τους στην Τουρκία.

- Bilgehan¹ = “Girit diline girmiş olan Türkçe sözcükler” [= τουρκικές λέξεις που μπήκαν στην κρητική γλώσσα], στο: Hakki Bilgehan, *Girit. Her yönü ile*, Bariş Yayınları, İzmir 2011, σ. 33-50.
- Bilgehan² = “Türkçemizden Girit diline girmiş olan sözcükler” [= λέξεις που μπήκαν στην κρητική γλώσσα από τα τουρκικά μας], στο: *Giritlice-Türkçe deyimsel Sözlük* [μεταγραφή στο τουρκικό αλφάβητο και μετάφραση στα τουρκικά από τον Hakki Bilgehan τού: Νίκος Θ. Γαρεφαλάκης, *Λεξικό ιδιωματισμών κρητικής διαλέκτου (περιοχής Σητείας)*], Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir 2012, σ. 621-638.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ

της περιόδου της Τουρκοκρατίας

(αποδελτιώθηκαν ως προς τις λέξεις τουρκικής προέλευσης)

(α) Δημοσιευμένα, β) Αδημοσίευτα, γ) Μεταφράσεις τουρκικών εγγράφων]

α) Δημοσιευμένα

Παρατίθενται με βάση το επίθετο του συγγραφέα/επιμελητή/μελετητή· τα ανώνυμα, με βάση το αρχικό του τίτλου τους. Σε μερικά υπάρχει η συντομογραφία με την οποία αναφέρονται στο σώμα της εργασίας.

1. Ι. Σ. Αλεξιάκης, “Το τραγούδι του Αρκαλοχωρίτη”, *Επετηρίς Εταιρείας Κρητικών Σπουδών*, 3 (1940), 412-416.
2. Ι. Σ. Αλεξιάκης, “Ο Τσούλης και το τραγούδι του”, *Κρητικά Χρονικά*, 2 (1948), 167-179.
[Ψηφιοποιημένο: online.cretica-chronica.gr]
3. Λευτέρης Αλεξίου, “Ριμάδα για τη θρόνιαση της μητρόπολης του Αγίου Μηνά”, *Κρητικά Χρονικά*, 10 (1956), 101-133.
[Ψηφιοποιημένο: online.cretica-chronica.gr]
Πρόκειται για στιχούργημα γραμμένο τον Μάιο του 1895 από τον Νικολή Ι. Μαρκάκη από το Χουδέτσι.
4. Αλεξίου & Αποσκήτη = Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλή, *Ο Κρητικός Πόλεμος (1645-1669)*, Επιμέλεια: Στυλιανός Αλεξίου & Μάρθα Αποσκήτη, Στιγμή, Αθήνα 1995.
5. Βαρδίδης = Εμμ. Βαρδίδης, *Κρητικάί ρίμαι*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα 1888.
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr]
6. Βενέρης = Τομόθεος Βενέρης, “Ποίημα Παύλου Πρεσβυτέρου περί του εν Ηρακλείω Ι. Ναού του Αγίου Μηνά”, *Χριστιανική Κρήτη*, 1/3 (1912), 379-434.
[Ψηφιοποιημένο: digital.lib.auth.gr]
7. Βουρδουμπάκης = Ανδρέας Βουρδουμπάκης, “Κρητικά έγγραφα εκ της Ενετοκρατίας και Τουρκοκρατίας”, *Χριστιανική Κρήτη*, 2/1 (1913), 339-424.
[Ψηφιοποιημένο: digital.lib.auth.gr]
8. Γερμανός Γεωργιάδης, ιερομόναχος Χρυσοπηγιώτης Κρης, *Κρητική Μούσα, ήτοι σίχοι διδακτικοί και ιστορικοί του 19ου αιώνας αδόμενοι κατά το ύφος του Ερωτοκρίτου εις γλώσσαν πεζήν επί τη απελευθερώσει της αιματοβαφούς Κρήτης από του Τουρκικού ζυγού κατά το 1898*, Χάλκη 1898 (Εν Αθήναις, Τυπογραφείον & Βιβλιοπωλείον Ι. Νικολαΐδου, 1899).
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr]
9. Γιάνναρης = Αντώνιος Γιάνναρης, *Άσματα κρητικά μετά διστίχων και παροιμιών*, Λειψία 1876, φωτομηχανική επανέκδοση, “Φίλοι της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κρήτης”, Ηράκλειο 2005.
10. Dedes = Yorgos Dedes, “Blame it on the Turko-Romnioi (Turkish Rums). A Muslim Cretan song on the abolition of the Janissaries”, στο: Evangelia Balta & Mehmet Ölmez (επιμ.),

Between Religion and Language: Turkish-Speaking Christians, Jews and Greek-Speaking Muslims and Catholics in the Ottoman Empire, Κων/πολη, 2011, σ. 321-376.
[Ψηφιοποιημένο: https://eprints.soas.ac.uk/13304/3/TDAD_48_Ayribasim Yorgos-1.pdf]

11. Δετοράκης 1975 = Θεοχ. Δετοράκης, “Στεφάνου Ξανθουδίδου ανέκδοτος συλλογή παροιμιών”, *Κρητολογία*, 1 (Ιουλ.-Δεκ. 1975), 91-165.
12. Θεοχάρης Δετοράκης, “Γεωργίου Νικολετάκη, Χρονικά Σημειώματα”, *Κρητολογία*, 5 (1977), 113-138. Αναδημοσίευση στο: Θεοχάρης Δετοράκης, *Νεοκρητικά Μελετήματα 1971-2005*, Τόμος Α΄ Ιστορικά - Προσωπογραφικά, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2005, 42-69.
13. Μιχαήλ Γ. Διαλυνάς, *Ποιήματα*, τόμος Α΄, Ηράκλειο 1909
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr]
14. Μιχαήλ Γ. Διαλυνάς, *Η Κριτσωτοπούλα*, Ηράκλειο 1912.
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr]
15. Μιχαήλ Γ. Διαλυνάς (Διαλυνομιάλης), “Η γυναίκα και ο διάβολος”, *Δρῆρος*, 2 (1938), 466-467 & 499-501.
16. Εμμ. Δουλγεράκης, “Το κρητικόν δημῶδες ἄσμα τῆς Σουσάννας”, *Κρητικά Χρονικά*, 9 (1955), 334-376.
[Ψηφιοποιημένο: online.cretica-chronica.gr]
17. *Εκλογικός Κατάλογος Δήμου Ηρακλείου* του έτους 1906 (Ιστορικό Αρχείο Κρήτης, φωτοτυπημένο αντίγραφο στη Βικελαία).
18. *Ημερολόγιο Κοζύρη* = Μενέλαος Παρλαμάς, “Το ημερολόγιο του Κωνσταντίνου Κοζύρη από την Κριτσά”, *Κρητικά Χρονικά*, 1 (1947), 173-200, 333-376 και 581-613.
[Ψηφιοποιημένο: online.cretica-chronica.gr]
Αναδημοσίευση στο: Μενέλαος Παρλαμάς, *Ανάλεκτα*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 1988, σ. 108-212.
Πρόκειται για «προσωπικό ημερολόγιο των χρόνων 1831-1845» του Κων. Κοζύρη (1776-1853) από την Κριτσά Μεραμβέλλου.
Ο Παρλαμάς σημειώνει (σ. 178) ότι την ερμηνεία των τουρκικών λέξεων που υπάρχουν στο ημερολόγιο την οφείλει στον Νίκο Σταυρινίδη, «τον φιλόπονο και πολυμαθή ερευνητή της Κρητικής Ιστορίας». Αυτή η ερμηνεία με βοήθησε να εντοπίσω το τουρκικό έτυμο. Γι’ αυτό στο ερμηνευτικό μέρος των σχετικών λημμάτων υπάρχει η ένδειξη: (Σταυρινίδης).
19. Αντωνούσα Ι. Καμπουροπούλα, *Ποιήματα τραγικά εμπεριέχοντα διάφορους πολέμους της Κρήτης επί της Ελληνικής Επανάστασεως*, Ερμούπολη 1840.
[Ψηφιοποιημένο: digital.lib.auth.gr]
20. *Κανονικά πεσκέσια* = Στέφανος Ξανθουδίδης, “Κανονικά πεσκέσια Μητροπολίτου Κρήτης”, *Χριστιανική Κρήτη*, 2/1 (1913), 59-108.
[Ψηφιοποιημένο: digital.lib.auth.gr]
Πρόκειται για κατάλογο με τα δώρα (πεσκέσια) που έδωσε κατά το έθιμο ο Μητροπολίτης Κρήτης Μάξιμος το 1786 κατά την άφιξη του στην Κρήτη στους πολιτικούς, στρατιωτικούς και θρησκευτικούς άρχοντες, Μουσουλμάνους και Χριστιανούς, καθώς και σε άλλους πρύχοντες της πρωτεύουσας (Μεγάλου Κάστρου) – επίσης και για δώρα που έλαβε από μονές.
Για τις τουρκογενείς λέξεις του κειμένου ο Ξανθουδίδης σημειώνει (σ. 94) : «Ερμηνεύονται προς τούτοις και αι πολυάριθμοι Τουρκικαί λέξεις προσώπων και πραγμάτων. Την ερμηνείαν τούτων οφείλω εις την καλωσύνην του συμπολίτου Οθωμανού λογίου Μεχμέτ Γιουνιούς εφέντη, ο οποίος παρακληθείς υπ’ εμού μετά πολλής προθυμίας και ευγενείας εξεπόνησε την ερμηνείαν εκάστης Τουρκικής λέξεως σημειώσας μοι την αρχήν και την σημασίαν αυτής». Για τον λόγο αυτό βάζω την ένδειξη: (Mehmet Yunus & Ξανθουδίδης) στο ετυμολογικό μέρος αυτών των λέξεων.
21. *Κάτοπρον* = *Συλλογή κρητικών επιστολών εις την εγχώριον διάλεκτον ή το Κάτοπρον του*

- δημοσίου των Χριστιανών της Κρήτης φρονήματος από του έτους 1868-1878. Συλλεγείσα και εκδοθείσα υπό **. Εν Αθήναις, εκ του Τυπογραφείου των Συζητήσεων, 1878.
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr]
22. Εμμανουήλ Κουτσαντωνάκης, “Το τραγούδι του Μεμέτακα ή (Μ)ουστατσελεπάκη”, *Αμάθεια*, 6/24-25 (1975), 194-208, & 7/26 (1976), 49-60.
  23. *Κρήτη & Τουρκοκρητικοί* = Ίδρυμα Ανταλλαγέντων Λωζάνης – Κέντρο Μικρασιατικών και Ποντιακών Μελετών, *Κρήτη και Τουρκοκρητικοί: Η ομορφιά της μνήμης. Μαντινάδες, Παροιμίες, Ιδιωματισμοί, Γλωσσοδέτες...* Εισαγωγή-επιμέλεια: Μουφιντιντέ Πεκίν, Μτφ. Θανάσης Τρίμπης, Εκδ. Έρειαμα, Χανιά 2014.
  24. *Κρητικοπούλα* = Χατζη-Μιχάλης Γιάνναρης, *Η Κρητικοπούλα, ήτοι Αγώνες και πάθη της Κρήτης του 1866*, Αθήνα 1894. [Γράφτηκε το 1874]
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr]
Επανεκδοση από το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης και το Ναυτικό Μουσείο Κρήτης: εισαγωγή-επιμέλεια: Κων/νος Φουρναράκης, Χανιά 2013.
  25. *Κρητικός κώδιξ* = *Κρητικός κώδιξ περιέχων τα από του έτους 1868 μέχρι σήμερα χορηγηθέντα εις την Κρήτην προνόμια* [sic] *μετά των σχετικών Αυτοκρατορικών Φερμανίων, άπασαν την εν ισχύ Κρητικήν νομοθεσίαν, Διατάγματα τινά της Γενικής Διοικήσεως και Εγκυκλίουσ αυτής τε και της Εισαγγελίας των Εφετών*, Τεύχος Α'. Εν Χανίοις: Εκ του Τυπογραφείου της Γενικής Διοικήσεως Κρήτης, 1893 (Έκδοσις δευτέρα). [Με τα ίδια στοιχεία το Τεύχος Β'.]
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr]
  26. Εμμ. Κριαράς, “Ληλασία της Παροικίας της Πάρου (Κρητικών ποίημα του 17ου αιώνας)”, *Αθηνά*, 48 (1938), 119-162.
[Ανάτυπο ψηφιοποιημένο:
http://www.greek-language.gr/greekLang/medieval_greek/em_kriaras/scan_ned_new/index.html?id=70]
  27. Κριάρης = Αριστ. Κριάρης, *Πλήρης συλλογή κρητικών δημοδών ασμάτων*, 2η έκδοση, Αθήνα 1920.
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr]
  28. Ιωάννης Κωνσταντινίδης, *Η εκστρατεία του Ομέρ πασά κατά του Λασιθίου. Ποίημα*, Ερμούπολη 1868.
[Ψηφιοποιημένο: digital.lib.auth.gr]
  29. Λιουδάκι = Μαρία Λιουδάκι, *Μαντινάδες*, 2η έκδοση, Γνώσεις, Αθήνα 1971.
  30. Αναγνώστης Ντούνης, *Οι Αγώνες της Κρήτης. Ποιήματα εκδιδόμενα υπό Κωνστ. Δουνάκη*, Χανιά 1910.
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr]
  31. Ν. Ι. Παπαδάκις, “Πολιτική σάτιρα εν Κρήτη”, *Κρητικά Μελέται*, 1 (1933), 123-139. Περιέχει το: *Τση Κρήτης ο Οργανισμός του Ντοβλετιού ο στολισμός*. Ανώνυμη κρητική σάτιρα που τυπώθηκε στη Σύρο το 1875.
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr]
  32. Παπαδογιαννάκης = Νικόλαος Ε. Παπαδογιαννάκης (έκδοση, εισαγωγή, σημειώσεις), *Κρητικόν Ιατροσόφιον του 19ου αιώνα*, Ιστορική & Λαογραφική Εταιρεία Ρεθύμνης, Ρέθυμνο 2001. [χειρόγραφο του 1826]
  33. Μενέλαος Παρλαμάς, “Ανέκδοτα έγγραφα εκ Σφακίων (1799-1832)”, *Κρητικά Χρονικά*, 7 (1953), 235-257.
[Ψηφιοποιημένο: online.cretica-chronica.gr]
Αναδημοσίευση στο: Μενέλαος Παρλαμάς, *Ανάλεκτα*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 1988, σ. 17-37.
  34. *Σάτιρα τοιχοκολληθείσα εν ταις οδοίς της πόλεως Χανίων επί τη μελετωμένη αναχωρήσει εκ της νήσου του Μ. Βεζύρου Ααλή πασά*. Δημοσιεύτηκε στην εφημ. *Αιών* (Αθήνα), φ. αρ.

- 2320, 15 Φεβρ. 1868.
[Ψηφιοποιημένο:
https://srv-web1.parliament.gr/display_doc.asp?item=42968&seg=52882]
35. Νικόλαος Σταυρινίδης, “Συμβολή εις την ιστορίαν των Σφακίων (1615-1770)”, *Κρητικά Χρονικά*, 9 (1955), 213-333.
  36. Νικόλαος Σταυρινίδης, “Το τραγούδι του Μαζλούμ Αγά ή Μπαλουξή”, *Αμάλθεια*, 2/5 (1971), 51-63.
  37. Νικόλαος Σταυρινίδης, “Ο θάνατος του Κερέμ Μπέη στη λαϊκή μούσα”, *Αμάλθεια*, 4/16-17 (1973), 281-289.
  38. Φανουράκης = Ευμένιος Φανουράκης, “Ανέκδοτα εκκλησιαστικά έγγραφα των χρόνων της Τουρκοκρατίας αποκείμενα εν τω Μουσείω Ηρακλείου. Β’ Έγγραφα της εκκλησίας Κρήτης προς το Πατριαρχείον”, *Κρητικά Χρονικά*, 3 (1949), 127-142.
[Ψηφιοποιημένο: online.cretica-chronica.gr]
  39. Φαφουτάκης = Παύλος Φαφουτάκης, *Συλλογή ηρωικών κρητικών ασμάτων, Αθήνα 1889*.
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr
Αναστατική έκδοση: Δ. Ν. Καραβίας, Αθήνα 1994]
  40. Κωνστ. Φουρνάρης, *Προκηρύξεις πασάδων (εκ της ιστορίας της Επανάστασεως του 1866)*, Χανιά, χ. χ., σ. 8.
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr]
  41. *Φυλλάδα για τσοι Τούρκους της Κρήτης γραμμένη από ένα γέρω Κρητικό το 1858*.
[Ψηφιοποιημένο: anemi.lib.uoc.gr]
{Ο Ε. Σ. Αγγελάκης, που το αναδημοσίευσε στην *Επετηρίδα Εταιρείας Κρητικών Σπουδών* 1 (1938), 117-129, το αποδίδει στον Κωνσταντίνο Κριτοβουλίδη-Καλλίνικο}.
  42. Αναγνώστης Χατζη-Ζαχαριάδης, *Ο βίος του αρχηγού Μ. Κόρακα* [έμμετρο], Ηράκλειο 1908. [Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου, Ταξινόμικός αριθμός: 1323/848Α, Βιβλιοθήκη Στέργιου Σπανάκη - Υπάρχει και επανέκδοση από τον Δήμο Τυμπακίου, χ.τ., χ.χ.]

β) Αδημοσίευτα

Έγγραφα από το *Αρχείο της Δημογεροντίας Ηρακλείου* (1858-1899), στη Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη. Ερευνήθηκαν οι ψηφιοποιημένοι φάκελοι από το τμήμα 2 (Γενικό πλαίσιο) και το τμήμα 2.2 (Ορφανική Τράπεζα).

Η παραπομπή σε έγγραφα του Αρχείου γίνεται ως εξής: *Α.Δ.Η.* (κόμμα) αριθμός τμήματος (λοξή κάθετος) αριθμός φακέλου (παύλα) αριθμός εγγράφου, π.χ. *Α.Δ.Η.*, 2 / 54-235. Τηρήθηκε η ορθογραφία των εγγράφων.

Τα περισσότερα έγγραφα του Αρχείου είναι γραμμένα στην καθαρεύουσα, στο υπηρεσιακό ύφος της εποχής. Περιέχουν λίγους τουρκισμούς, που αφορούν κυρίως τίτλους/αξιώματα ή όρους της διοίκησης. Ενδιαφέρον ως προς τα τουρκικά γλωσσικά δάνεια παρουσιάζουν έγγραφα που υποβλήθηκαν από Επιστάτες της Δημογεροντίας, όπως καταγραφές περιουσίας θανόντων, δημοπρασίες, αναφορές σχετικές με περιουσιακές ή άλλες διαφορές κατοίκων από την περιοχή ευθύνης τους κλπ. Εξίσου ενδιαφέροντα είναι έγγραφα σε ανεπίσημη γλώσσα, όπως προκοδοτήρια (προκοσύμφωνα), διαθήκες, αιτήσεις θεραπείας προβλήματος και άλλα.

γ) Μεταφράσεις τουρκικών εγγράφων από Αρχεία

Ιεροδικείο Γ’ = Ελένη Καραντζίκου – Πηνελόπη Φωτεινού, *Ιεροδικείο Ηρακλείου. Τρίτος Κώδικας (1669-1673 και 1750-1767)*. Επιμέλεια: Ελισάβετ Α. Ζαχαριάδου. Βικελαία Βιβλιοθήκη Ηρακλείου, Ηράκλειο 2003.

Ιεροδικείο Ε' = Μαρία Βαρούχα – Φωτεινή Χαιρέτη – Μαρίνος Σαρηγιάννης, *Ιεροδικείο Ηρακλείου. Πέμπτος Κώδικας, Μέρος Β'(1668-1689)*. Επιμέλεια: Ελισάβετ Α. Ζαχαριάδου. Βικελαία Βιβλιοθήκη Ηρακλείου, Ηράκλειο 2008.

Κώδικας Θυσιών = Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών. *Ο Κώδικας των Θυσιών. Ονόματα και δημευμένες περιουσίες των Χριστιανών αγωνιστών της Ανατολικής Κρήτης κατά την Επανάσταση του 1821*. Μετάφραση: Βασίλης Δημητριάδης – Ελένη Κραντζίκου – Πηνελόπη Φωτεινού – Χρυσούλα Χριστοδουλάρα. Επιμέλεια: Βασίλης Δημητριάδης – Διονυσία Δασκάλου. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης & Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου, Ηράκλειο 2003.

Μεταφράσεις = Νίκος Σταυρινίδης, *Μεταφράσεις Τουρκικών ιστορικών εγγράφων, αφορόντων εις την ιστορία της Κρήτης* (Έκδοση της Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Ηρακλείου) [5 τόμοι]

Α': *έγγραφα της περιόδου 1657-1672 (Εγίρας 1067-1082)*, Ηράκλειο 1976.

Β': *έγγραφα της περιόδου 1672-1694 (Εγίρας 1083-1105)*, Ηράκλειο 1976.

Γ': *έγγραφα της περιόδου 1694-1715 (Εγίρας 1105-1127)*, Ηράκλειο 1978.

Δ': *έγγραφα της περιόδου 1715-1752 (Εγίρας 1127-1165)*, Ηράκλειο 1984.

Ε': *έγγραφα της περιόδου 1752-1765 (Εγίρας 1165-1179)*, Ηράκλειο 1985.

Σπυρόπουλος = Γιάννης Σπυρόπουλος, *Οθωμανική διοίκηση και κοινωνία στην προεπαναστατική Δυτική Κρήτη. Αρχειακές Μαρτυρίες (1817- 1819)*. Επιστημονική επιμέλεια: Ασπασία Παπαδάκη. ΥΠΕΠΘ & ΓΑΚ-Αρχαία Ν. Ρεθύμνης, Ρέθυμνο 2015.

II. ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

α) Βασικά βοηθήματα

- Ανδριώτης Ν. Π. Ανδριώτης, *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), 2η έκδοση, 1967, φωτοτυπική, με διόρθωση παροραμάτων, Θεσ/νίκη 1971.
- Βασμανόλη Ερασμία Βασμανόλη, *Οι αντιδάνειες λέξεις στη Νέα Ελληνική*, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Βιβλιοθήκη Σαριπόλου, Αθήνα 2007.
- Γιαγκουλλής Κωνσταντίνος Γ. Γιαγκουλλής, *Οι τουρκικές λέξεις της κυπριακής διαλέκτου – Kıbrıs lehçesinde Türkçe sözcükler*, Βιβλιοθήκη Κυπρίων Λαϊκών Ποιητών, αρ. 63, Λευκωσία 2003.
- Δημάση & Νιζάμ Μαρία Δημάση – Αχμέτ Νιζάμ, *Το κοινό λεξιλόγιο της ελληνικής και της τουρκικής γλώσσας: Κοινές ελληνικές και τουρκικές λέξεις στη σύγχρονη ζωή των δύο λαών*, Εισαγωγή: Χρίστος Παπαρίζος, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παραεξείνιων Χωρών, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσ/νίκη 2004.
- ΕΛΝΕΓ Γεώργιος Μπαμπινιώτης, *Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, 2η έκδοση, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 2011.
- ΙΛΠΑ Άνθιμος Α. Παπαδόπουλος, *Ιστορικών λεξικών της Ποντικής διαλέκτου*, 1ος τόμος: Α-Α, 2ος τόμος: Μ-Ω, Επιτροπή Ποντιακών Μελετών, Αθήνα 1958-1961 (α΄ ανατύπωση 1999 και 2000 αντίστοιχα),
- Καραποτόσογλου, Κώστας Καραποτόσογλου, “Ετυμολογικά της δυτικής κρητικής διαλέκτου”, *Λεξικογραφικόν Δελτίον*, 25 (2004-2005), 69-117.
- Κουκκίδης Κωνστ. Κουκκίδης, *Λεξιλόγιον ελληνικών λέξεων παραγομένων εκ της τουρκικής*. Ανάτυπο από τους τόμους 24 και 25 του Αρχείου του Θρακικού λαογραφικού και γλωσσικού θησαυρού, Αθήνα 1960.
- Κυρανούδης Παναγιώτης Κυρανούδης, *Μορφολογία των τουρκικών δανείων της ελληνικής γλώσσας*, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσ/νίκη 2009.
- Λιθοξόου *Λεξικό των δανείων στη ρομέικη (δημοτική) γλώσσα* (<http://lithoksoou.net/lexiko.html>).
- ΑΚΝ *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), Θεσ/νίκη 1998.
- ΑΝΕΓ Γεώργιος Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 1998.
- Μπερμπέρη Ασπασία Μπερμπέρη, *Μορφολογική προσαρμογή και λεξικοσημσιολογικός δανεισμός των τουρκικών δανείων στα Αρχαία του Αλή Πασά*, μεταπτυχιακή εργασία, ΑΠΘ - Φιλοσοφική Σχολή - Τμήμα Φιλολογίας, Θεσ/νίκη 2018.
- Μπόγκας Ευάγγελος Μπόγκας, “Τουρκικές λέξεις σε παλιότερα ελληνικά κείμενα”, *Θεσσαλικά Χρονικά*, 7-8 (1959), 148-220.
- Παμπούκης Ι. Τ. Παμπούκης, *Τουρκικό Λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής*, Τόμος Α΄, Φιλολογική επιμέλεια: Κ. Γ. Κασίνης, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1988.

Συμπλήρωμα <i>ΛΑΠΑ</i>	Δ. Ε. Τομπαΐδης – Χ. Π. Συμεωνίδης, <i>Συμπλήρωμα στο Ιστορικών λεξικόν της Ποντικής διαλέκτου του Α. Α. Παπαδόπουλου</i> , Επιτροπή Ποντιακών Μελετών, Αθήνα 2002.
Χλωρός	Ιωάννης Χλωρός, <i>Λεξικόν Τουρκο-Ελληνικόν</i> , δίτομο [με ενιαία σελιδαρίθμηση], Κων/πολη 1899 & 1900.
Χρηστικό	Ακαδημία Αθηνών, <i>Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας</i> , Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα 2014.
Dawkins	R. M. Dawkins, <i>Modern greek in Asia Minor</i> , Cambridge 1916.
Devellioğlu	Ferit Devellioğlu, <i>Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lugat (eski ve yeni harflerle)</i> , Aydın Kitabevi, Ankara ³³ 2017.
Georgiadis	Pavlos Georgiadis, <i>Die lautlichen Veränderungen der türkischen Lehnwörter im Griechischen</i> , διδακτορική διατριβή, Μόναχο 1974.
Kappler	Matthias Kappler, <i>Turcismi nell' "Alipasiadha" di Chatzi Sechretis</i> , Silvio Zamorani, Τορίνο 1993.
Meynard	Charles Barbier de Meynard, <i>Dictionnaire Turc-Français</i> , δίτομο, Παρίσι 1881 & 1886.
Miklosich	Franz Miklosich, <i>Die türkischen Elemente in den südost- und osteuropäischen Sprachen (griechisch, albanisch, rumunisch, bulgarisch, serbisch, kleinrussisch, grossrusisch, polnisch)</i> , I – IV, <i>Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften</i> , Βιέννη 1884-1890.
Nişanyan	Sevan Nişanyan, <i>Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü</i> (http://www.nisanyansozluk.com)
Redhouse	J. W. Redhouse, <i>A Turkish and English Lexicon</i> , Constantinople, 1890.
Ronzevalle	Louis Ronzevalle, “Les emprunts turcs dans le grec vulgaire de Roumélie et spécialement d’Adrianople”, <i>Journal Asiatique</i> , 18 (1911), 69-106, 257-336, 405-462.
TDK	<i>Güncel Türkçe Sözlük</i> (Σύγχρονο Τουρκικό Λεξικό) και <i>Derleme Sözlüğü - Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü</i> (Λεξικό των Τουρκικών Διαλέκτων της Τουρκίας). Και τα δύο στον ιστότοπο του Ιδρύματος Τουρκικής Γλώσσας (<i>Türk Dil Kurumu</i>).
TDK-Atasözleri	<i>Atasözleri ve Deyimsel Sözlüğü</i> (Λεξικό [τουρκικών] παροιμιών και ιδιωματισμών). Στον ιστότοπο του <i>Türk Dil Kurumu</i> .
Tuncay & Καρατζάς	Faruk Tuncay – Λεωνίδας Καρατζάς, <i>Türkçe Yunanca Sözlük – Τουρκοελληνικό Λεξικό</i> , Κέντρο Ανατολικών Γλωσσών και Πολιτισμού, Αθήνα 2000.

β) Συμπλήρωμα βιβλιογραφίας

(Σημειώνονται τα λήμματα στα οποία χρησιμοποιήθηκε)

β1) Μελέτες, άρθρα κλπ.

- Εμμανουήλ Αγγελάκης, *Σητειακά*, 2ος τόμος, Αθήνα 1939 : μπουρμάς.
Ξενοφώντας Ακογλου, *Λαογραφικά Κοτώρων*, 1ος τόμος, Αθήνα 1939 : καντίλ γεγκεκεσί, μπουρνάρης.
Ζαχ. Αλετράς, “Αραστάς ή Παναγία του Φόρου, *Madonnina di riazza*, Santa Maria dei Miracoli, τέμενος Ραϊσούχ Κουντάμπ Χατζή Χουσεΐν”, εφημ. *Πατρίς* (Ηρακλείου), φ. της 3-11-2012 : Αραστάς.
Βασίλης Κ. Αναστασιάδης, “Τουρκικές λέξεις στο φαρασιώτικο ιδίωμα”, *Δελτίον Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 2 (1980), 33-120 : κεφίλι.
Π. Αργυρόπουλος, *Δημοτική διοικήσεις εν Ελλάδι*, 1ος τόμος, 2η έκδοση, Αθήνα 1855 : μαγκίρι.
Θεόδωρος Αριστοκλέους, *Κωνσταντίου Α' βιογραφία*, Κων/πολη 1866 : γιαμαλής.
Μανώλης Κων. Αστουρακάκης, *Η Τύλλισος την εποχή της Βενετοκρατίας*, Ηράκλειο 2014 : μπατέρνω.
Απόστολος Βακαλόπουλος, “Προβλήματα της ιστορίας του παιδομαζώματος”, *Ελληνικά*, 13 (1954), 274-293 : τσογλάνι.
Τιμόθεος Βενέρης, *Το Αρκάδι δια μέσον των αιώνων*, Αθήνα 1938: μαρέτι.
Ι. Βενιζέλος, *Παροιμίες δημοῶδες*, Αθήνα 1846 : φρετζές.
Παῦλος Βλαστός, *Ο γάμος εν Κρήτη*, Αθήνα 1893 : καστίζω, ρούντζινος, τζεβαϊρένιος, τουρουντζένιος, φίλντισι, χαμπεσής.
Ευαγγελία Βλάχου, “Μορφολογική και σημασιολογική ανάλυση των αναδιπλασιασμένων ερωτηματικών λέξεων της ελληνικής και της τουρκικής”, *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 32 (2012), 52-64 : νελέρ.
Σκαρλάτος Βυζάντιος, *Η Κωνσταντινούπολις*, 1ος τόμος, Αθήνα 1851: νοσκάς· 2ος τόμος, Αθήνα 1862: μουκαρέμ· 3ος τόμος, Αθήνα 1869 : αγάς, αερτζής, αζά ναμαζί, κεσκεκι, κέφι, σαλαβατζίω, Τούρκος, τσαχπίνης.
Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, Στ', 84-85 (1831) : μπουρνούζι.
Τάνια Γεωργιοπούλου, “Χάνονται 7.500 ποικιλίες ζώων και φυτών”, εφημ. *Καθημερινή*, φ. της 12.08.2001 : φιρίκι.
Ελευθερία Γιακουμάκη, “Αναβιωτικές τάσεις διαλεκτικών στοιχείων στην Κρητική διάλεκτο”, *Νεοελληνική Διαλεκτολογία*, 2 (1998), 34-46 : υποσημ. 10.
Αθανάσιος Δεικτάκης, *Χανιώτες Λαϊκοί Μουσικοί που δεν υπάρχουν πια*, Καστέλι Κισάμου 1999 : καραγκιουλές.
Θεοχάρης Δετοράκης, “Στεφάνου Ξανθουδίδου ανέκδοτος συλλογή παροιμιών”, *Κρητολογία*, 1 (Ιούλ.-Δεκ. 1975), 91-165 : κενάρι, μιναρές.
———, *Ανέκδοτα Δημοτικά Τραγούδια της Κρήτης*, Ηράκλειο, 1976 : λεβέντης.
———, *Ιστορία της Κρήτης*, Αθήνα 1986 : αρμπεντές, βάχι, Γκιριτλής, Καστέλ Κιαγιάσης, ντεληκάρος, τζερεμά, χεντέκι.
———, “Η Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου”, Εφημ. *Πατρίς* (Ηρακλείου), αφιέρωμα στη Βικελαία, Μέρος Α', Μάιος 2009 : αχτάρικο.
Ελεονώρα Δημελά, “Το σιο-/σο- στην κρητική διάλεκτο: Μια περίπτωση γραμματικοποίησης”, *8ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας*, *Ιωάννινα*, 30 Αυγ.- 2 Σεπτ. 2007 (Πρακτικά: σ. 784-797) : σοτουρκεῶ.
———, “Τα τουρκικά επιθετικά δάνεια στις διαλέκτους της Μικράς Ασίας: μια πρώτη προσέγγιση”, *Patras Working Papers in Linguistics*, 3 [Μορφολογία και γλωσσική επαφή] (2013), 92-109 : υποσημ. 15.
Γιάκωβος Δικιρίκης, *Να ζετουρκένουμε τη γλώσσα μας*, Αθήνα 1975 : χαραμπατεύω.
Ευανθία Δουγά-Παπαδοπούλου – Χρήστος Τζιτζιλής, *Το γλωσσικό ιδίωμα της ορεινής Περίας*,

- Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσ/νίκη 2006 : γιασάν, ζαβράκι, κοτσάνι, κουτσάκι, λεγγέρα, μαρδάς, μπερμπάτης, σαλαβαντίζω.
- Ν. Β. Δρανδάκης, “Αποδεικτικά παρακαταθήκης ιερών σκευών και αμφίων του 1841”, *Κρητικά Χρονικά*, 2 (1948), 204-212: κατακλιδικός, σελιμέ
- Περιάνδρος Επιτροπάκης, “Το κρητικό παραδοσιακό κόσμημα”, *Κρητ. Πανόραμα*, 22 (Ιουλ.-Αύγ. 2007), 68-83 : καφεσωτά.
- Επταήμερο Ανατολικής Αιτικής* (εβδομαδιαία εφημερίδα), φ. 427, της 8-6-2011 : μουσμούλης.
- Γιάννης Ζαϊμάκης, “Καλντιριμιτζήδες και καλαμαράδες: Ο πολιτισμικός δυισμός ως βίωμα και ανάπλαση στο μυθιστορηματικό έργο του Νίκου Καζαντζάκη», ανακοίνωση στο Διεθνές Συνέδριο *Ο Νίκος Καζαντζάκης και ο Κρητικός πολιτισμός*, Ηράκλειο, Μυρτιά 28-30 Σεπτ. 2007 (e-book): *καλντιριμιτζής*.
- , *Καταγώνια ακμάζοντα. Παρέκκλιση και πολιτισμική δημιουργία στον Λάκκο Ηρακλείου (1900-1940)*, Πλέθρον 1999 : Τσικούρ τζαμί.
- Ελευθερία Ζέη, «Ζητήματα της οθωμανικής κυριαρχίας στην περιοχή του Χάνδακα (17ος αιώνας – αρχές 19ου αιώνα)», στο: Νίκος Γιγουρτάκης (επιμ.), *Το Ηράκλειο και η περιοχή του – διαδρομή στο χρόνο*, Κέντρο Κρητικής Λογοτεχνίας, Ηράκλειο 2004, σ. 349-376 : *ιστιρατζής*.
- Άργος Ιδαίος, *Μια αλληλογραφία εκ Κρήτης*, Αθήνα 1884 : τερπίσης.
- Μανόλης Κалаϊτζάκης, “Στρούμπτος - Κρητικά ήθη και έθιμα”, 9ο μέρος, εφημ. *Πατρίς*, φ. της 3-8-2004 : ντελί, ντελόβεργα, μαστραπάς.
- Γ. Καλογεράκης, “Ανώγεια – 13 Αυγούστου 1944”, άρθρο (2ο μέρος) στην εφημ. *Πατρίς* (Ηρακλείου), φ. της 13-8-2004 : ταλντίζω.
- Μανόλης Ι. Καλοκύρης, *Ανώγεια Μυλοποτάμου - Ρεθύμνης (Λαογραφική Συλλογή)*, έκδ. Δήμου Ανωγείων, Ηράκλειο 1970 : ραεκλιζώ.
- Α. Καλούτσης, “Συλλογή λέξεων, φράσεων και παροιμιών εν χρήσει παρά τοις σημερινοίς κατοίκους της νήσου Κυθήρων”, *Πανδώρα*, 20 (1870), 15 : χαβρίζω.
- Παναγιώτης Ι. Καμηλάκης, “«Νάκλια»: Κρητικός λαϊκός πολιτισμός και διαλεκτική λογοτεχνία», στο: *Λαϊκός πολιτισμός και έντεχνος λόγος (ποίηση – πεζογραφία – θέατρο)* – Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου (Αθήνα 8-12 Δεκ. 2010), επιμ. ύλης / επιστημ. επιμ. Γιώργος Βοζίκας, Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα 2013, τόμος Α΄, σ. 547-568 : υποσημ. 11.
- Δημήτριος Καμπούρογλου, *Ιστορία των Αθηναίων*, Τόμος Γ΄, Αθήνα 1896 : περτσές.
- Ι. Μ. Καραβαλάκης, “Η ιερά μονή Κρουσταλλένιας”, Ε΄ μέρος, μηνιαία εφημ. *Λίνες*, 1/7, Ιούλ. 2001 : βάχτι
- Χρυσούλα Καραντζή, “Οι σύνθετες λέξεις στις νεοελληνικές διαλέκτους και τη λογοτεχνία”, *Γλωσσολογία*, 22 (2014), 77-104 : κοκκινομερτζανόχειλη.
- Κώστας Καραποτόσογλου, “Η ετυμολογία της λέξης *αγούδουρας* (Hypericum)”, *Ελληνικά*, 34/2 (1982-1983), 434-435 : αγούδουρας.
- , “Δυσετυμολόγητες ποντιακές λέξεις”, *Αρχαίον Πόντου*, 37 (1982), 186-187 : υποσημ. 17, άντε, κούσκουρας.
- , “Δυσετυμολόγητα της νέας ελληνικής”, *Byzantina*, 15 (1989), 262-306 : γερντανές, γιότσα, ένα γκερεμέ.
- , “Ετυμολογικές παρατηρήσεις στο λεξικό των αρχαϊσμών του Ν. Π. Ανδριώτη”, *Ελληνικά*, 44/1 (1991-1992), 141-2 : ελίφι.
- , “Γλωσσικά Μυκόνου”, *Ελληνικά*, 55/1 (2005), 89-120 : καίρης, ματρακάς, μπαζίνα, φαρφουρί.
- , “Ετυμολογικά στα ιδιώματα της Καρπάθου”, *Ελληνικά* 62 (2012), 11-175 : αμπράτη του κάτη, νάζης, ντινέρω, παύλος.
- , “Ετυμολογικά στα ιδιώματα της Κω”, *Δωδεκανησιακά Χρονικά*, 26 (2014), 513-564 : μερτζανοβαμμένος.
- Αλεξάνδρα Καρούσου, “Η σχέση των φωνητικών παραγώγων της προλεκτικής περιόδου με την ανάδυση των πρώτων λέξεων στα παιδιά”, *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 27 (2007), 172 : αγκού, τζίτζι μαμά.
- Ευάγγελος Καταφύλης, *Το μουσουλμανικό εορτολόγιο: Σχέσεις και διαφορές μεταξύ σουνιτικού και σιιτικού κύκλου εορτών*, διπλωματική εργασία, Θεολογική Σχολή Α.Π.Θ., Θεσ/νίκη 2007 (<http://invenio.lib.auth.gr/record/105736/>) : καντίλ γεγκεκεσί, ραμαζάνι.

- Δημήτρης Κατσαράκης, *Ο Παπα-Τζιρίτης*, Τυποκρέτα, Ηράκλειο 1993 : τζιρίτι.
- Γεωργία Κατσουδά, “Η ετυμολόγηση σε διαλεκτικά γλωσσάρια και λεξικά: Παραδείγματα από το κυθηραϊκό ιδίωμα”, στο : *Selected papers of the 10th International conference of greek linguistics*, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Κομοτηνή 2012, 853-860 : υποσημ. 21, καβαγιαδά.
- Νικόλαος Κοντοσπούλου, “Το γλωσσικό ιδίωμα της Αλικαρνασσού Μ. Ασίας”, *Αθηνά*, 62 (1958), 248-319 : υποσημ. 32, καραφατουμές, σαγουστιζώ, σεργί τσαπράφι.
- , “Η σημερινή γλωσσική κατάσταση εν Κρήτη και η γλώσσα των εν Αθήναις Κρητών”, *Κρητικά Χρονικά*, 22 (1970), 244-278 : παμποράκι, τσαίλι.
- , *Διάλεκτοι και ιδιώματα της Νέας Ελληνικής*, Αθήνα 1981 : -ές.
- Βιτζέντζος Κορνάρος, *Ερωτόκριτος*, Κριτική έκδοση: Στυλιανός Αλεξίου, Ερμής, Αθήνα 1980 : αζιγανιά.
- , *Ερωτόκριτος*, Κριτική έκδοση: Στέφανος Ξανθουδίδης, Ηράκλειο 1915 : αζιγανιά.
- Ελένη Κορομηλιά, “Μικρό γλωσσάρι για το 1821”, *Αρχαία Ελληνικής Παλλυγγενείας*, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2002, 445-451 (www.eranistis2.word.press.com) : μπουκαμπελετζής.
- Δημήτρης Κοτζάκης, *Κρήτη του κόσμου αρχόντισσα*, Καλέντης, Αθήνα 2003 : μπίρι μπάχι.
- Σάκης Κουβάτσος, “Αγριολεβάντα”, εφημ. *Χανιώτικα Νέα*, φ. της 8-10-2011 : καραμπάχι.
- , “Ιρις η γερμανική”, εφημ. *Χανιώτικα Νέα*, φ. της 11-02-2012 : ζαμπάκι.
- Αικατερίνη Κουρμούλη, “Δημώδη άσματα εκ της επαρχίας Αγίου Βασιλίου”, *Επετηρίς Εταιρίας Κρητικών Σπουδών*, 2 (1939), 428-447 : σεφάς γκελντί
- Εμμανουήλ Κριωράς, βιβλιοκρισία του: “*Λαογραφικά Κρήτης, τόμος Α΄ Μαντινάδες, συλλογή και ταξινόμηση Μαρίας Λιουδάκι*”, *Νέα Εστία* 20/236 (1936), 1458-1460 : γιόξα, φιντάνι.
- Κλεάνθη Κυπριωτάκη, *Η Κρήτη μέσα από την παράδοση. Κρητικά δημοτικά τραγούδια*, Ηράκλειο 2003 : αλαάθι, γενιτσαριά, μασγάλι, μεσφερέτι, νταλ- ντιζώ, οκαδιάρης.
- Κωστής Λαγουδιανάκης, *Τα ναμουντάνικα χωριά της Κρήτης*, Δοκιμάκης, Ηράκλειο 2009 : ναμουντάνικος.
- Κ. Λασιθιωτάκης, “Σφακιανιά σπίτια”, *Κρητικά Χρονικά*, 11 (1957), 178 : κουλουτούκι.
- Αλέξανδρος Λέτσας, “Ο γάμος εν Βογατσικώ”, *Μακεδονικά*, 1 (1940), 123-189 : σημάδι.
- Ανδρέας Λενακάκης, *Δημοτικά τραγούδια στη Μεσσαρά*, έκδοση [της εφημ.] *Αντίλαλος της Μεσσαράς*, Μοίρες 2007 : σουμποχαναλλά.
- Σίμος Λιανίδης, *Τα παραμύθια του Ποντιακού λαού*, Επιτροπή Ποντιακών Μελετών, Αθήνα 1962 : γιόξα.
- Ευτυχία Δ. Λιάτα, *Φλωρία δεκατέσσερα στένουν γρόσια σαράντα - Η κυκλοφορία των νομισμάτων στον ελληνικό χώρο, 15ος - 19ος αι.*, Κέντρο Νεοελλ. Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα 1996 : ζολότα, μαμουντιές, ρουσουτί, τιμίνι, φιντικλί.
- Νικ. Μαθιουδάκης, *Νεολογικά αθησαύριστα στην «Οδύσεια» του Νίκου Καζαντζάκη: Στρατηγικές κατανόησης, ασάφεια και βεβαιότητα*, διδακτορική διατριβή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Κομοτηνή 2012 : κοκκινομερτζανόχειλη.
- Μ. Μαραβελάκης-Α. Βακαλόπουλος, *Αι προσφυγικαί εγκαταστάσεις εν τη περιοχή Θεσσαλονίκης*, Έκδοση ΙΜΧΑ, αρ. 4, Θεσ/νίκη 1955 : καμπανί.
- Γιάννης Μανρακάκης, *Ποιμενικά Λυτικής Κρήτης*, Χανιά 1948 : ξεχαρτζιστός.
- “Μια κατεδάφιση κόντρα στην ιστορία”, εφημ. *Αλλαγή* (Ηρακλείου), φ. της 16-7-1977 [αναδημοσιεύεται κείμενο του Μανόλη Μπορμπουδάκη] : *Βαλτέ τζαμί*.
- Ιωάννης Μουρέλλος, *Ιστορία της Κρήτης*, Ηράκλειο 1931-1934, 1ος τόμος : ασής, 3ος τόμος : εννιάπετρο.
- Ιερώνυμος Μυριανθεύς, “*Λέξεις Κυπριακαί*”, *Φιλίστωρ*, τόμ 4 (1863), 427-437 : καμουζός.
- Θεόδωρος Μωυσιάδης, *Ετυμολογία: Εισαγωγή στη Μεσαιωνική και Νεοελληνική Ετυμολογία*. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2005 : υποσημ. 21, άντε.
- Κων/νος Νεονάκης, “Μορφές αγωνιστών των ύστερων χρόνων της τουρκικής σκλαβιάς”, εφημ. *Ρεθηνιώτικα Νέα*, φ. της 29-8-2013 (rethnea.gr) : γιαμάκι.
- Στέφανος Ξανθουδίδης, *Μελετήματα*, Επιμέλεια: Νικ. Παναγιωτάκης – Θεοχ. Δετοράκης, Έκδοση Δήμου Ηρακλείου, Ηράκλειο 1980 : άρι, αριλής, κιουκιουλάτος, τζαρ, τζο.
- , “Συνθήκη μεταξύ Ενετικής Δημοκρατίας και Αλεξίου Καλλιέργου”, *Αθηνά*, 14 (1902), 283-331 : μουρτεύγο.
- , “Διορθώσεις εις τα ποιήματα Στεφάνου Σαχλίκη”, *Βυζαντις*, 1/β-γ (1909), 341-371 : γίνομαι κουτούνα.
- , “Συμβολή εις τινες παροιμίας”, *Χριστιανική Κρήτη*, 2/1 (1913) 121-128: τεφερούτσι.

- Βασίλης Ορφανός, “Η διαδρομή της έκφρασης *αμέτι μουχαμέτι* από τις αρχές του 19ου αιώνα μέχρι σήμερα”, στο: *Οι λέξεις έχουν τη δική τους ιστορία* (ιστολόγιο του Νίκου Σαραντάκου - sarantakos.wordpress.com/2011/02/21/ ametibasorf/) : αμέτι μουχαμέτι.
- Γεωργία Ορφανού, *Τα Νοσταλγικά*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2018 : κετένια, παπουτσουλούκι.
- Γεώργιος Πάγκαλος, *Περί του γλωσσικού ιδιώματος της Κρήτης*, 7ος τόμος, *Τα Λαογραφικά*, Επιμέλεια έκδοσης: Κέντρον Ερεύνης Ελληνικής Λαογραφίας Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 1983 : υποσημ. 31, ζάρα, ρεζακλιά, σεντέ-μεντέ, τζαρές².
- Γιώργος Παναγιωτάκης, *Το Ηράκλειο και η Νομαρχία του*, Έκδοση Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηρακλείου, Ηράκλειο 2005 : πασαδικό.
- Ειρήνη Παπαδάκη, *Λόγια του Στειακού Λαού: Λαογραφικά σύμμεικτα Σητείας Κρήτης*, 1ος τόμος, 2η έκδοση, Εκδόσεις Κνωσός, Αθήνα 1938 : κεμπάμπι, σουμποχαναλλά.
- Μανώλης Παπαδάκης, “Το κρητικό μαχαίρι”, *Αμάθεια*, 10/39 (1979), 115-127 : μαχιά, περμάνες, τσεμπερλίκι.
- Μανώλης Παπαδάκης, *Αθιβολές*, στο: www.24grammata.com : τζιρίτι.
- Μάριος Παπαδάκης – Ελευθέριος Τσικαλάκης, *7.000 κρητικές παροιμίες*, Εκτύπ. Τυποκρέτα, Ηράκλειο 2011 : κατσίκια, μπτελέχι, μπουρούνι, σαλαντζίω.
- Γρηγ. Παπαδοπετράκης (*Ιστορία των Σφακίων*, Αθήνα 1888 : κουσάκι.
- Α. Α. Παπαδόπουλος, “Τα εκ της ελληνικής δάνεια της τουρκικής”, *Αθηνά*, 44 (1932), 3-27 : ροσπού, χεϊτάνης, φιρίκι.
- Γ. Γ. Παπαδόπουλος, “Σχεδίασμα περί της ιταλικής επιρροής επί την δημοτικήν γλώσσαν των νεωτέρων Ελλήνων”, *Πανδώρα*, 17 (1866-67), 247 : περι-γέλι.
- Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου, “Γλωσσάριο από τη Σαρανταεκλησιώτικη γλώσσα”, *Θρακικά* 1 (1928), 223 : με την αβραντίνα.
- Γιάννης Παπιομύτογλου, “Το Μαρέτι (τι και πού ήταν;”, *Ενοριακή Παρουσία*, 31 (2005), 17 : μαρέτι.
- Μιχ. Πατεράκης, *Ο Αστερικακός σσι Ολυμπιακές Συνορισές*, Εκδ. Μαμουθκόμιξ, Αθήνα 2008), “μετάφραση” στα κρητικά τού: *Ο Αστερίζ στους Ολυμπιακούς Αγώνες*: λαδομουτουλούκια.
- Γιάννης Παυλάκης, *Οι μαντινάδες*, Βιβλιοεκδοτική, Αθήνα 1994 : βίρι βίρι.
- Μανώλης Πιτωκάκης, “Η Χριστιανική θρησκεία και οι Τούρκοι της Κρήτης”, *Δρήρος* 2 (1938), 520 : μιναρές.
- Ελευθέριος Πλατάκης, “Δημόδη ονόματα ορυκτών και πετρωμάτων της Κρήτης”, *Κρητολογία* 12-13 (1981), 113-162 : κούσκουρας, τζαμόπετρα, τσαϊλόπετρα.
- Νικόλαος Πολίτης, *Μελέται περί του βίου και της γλώσσης του ελληνικού λαού*, 1ος τόμος, Αθήνα 1899, : τσίπουρο.
- Θεόδ. Ρηγιανιώτης, “Ο κοινωνικός ρόλος της παραδοσιακής μουσικής στην Κρήτη”, cretan-music.gr (1999): ανταλέτι.
- Η Ροδιακή* (εφημερίδα), φ. της 3-9-2010 : τραπουζάνι.
- Δημήτρης Σάββας, “Ο Άγιος Ματθαίος, η γειτονιά του και το Μικρό Χαμαμάκι”, εφημ. *Πατρίς* (Ηρακλείου), φ. της 2-6-2008 : χαμάμι.
- , “Ο Αραστάς! Μια άλλη όψη της παλιάς ηρακλειώτικης αγοράς!”, εφημ. *Πατρίς* (Ηρακλείου), φ. της 14-4-2008 : Αραστάς.
- , “Οι αλάνες, ο ντελιμάς και ο πετροπόλεμος στο παλιό Ηράκλειο”, εφημ. *Πατρίς* (Ηρακλείου), φ. της 12-1-2009 : βεζίρης.
- , “Αρχή Τριωδίου”, εφημ. *Πατρίς* (Ηρακλείου), φ. της 14-2-2011: καλντιμιμτζής.
- Κων/νος Σάθας, *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη*, 3ος τόμος, Βενετία 1872 : βέρα.
- Αθανάσιος Σακελαρίου, *Τα Κυπριακά*, 2ος τόμος: *Η εν Κύπρω γλώσσα*, Αθήνα 1891 : παπουτσουσκιά.
- Αντώνης Σανουδάκης, *Καπετάν Μανώλης Μπαντουβάς*, Εκδόσεις Κνωσός, Ηράκλειο 1979 : χεντέκι.
- Αντώνιος Σήφακας, “Το υπό των Τούρκων εισαχθέν εις Κρήτην φορολογικόν σύστημα”, *Επετηρ. Εταιρ. Κρητ. Σπουδών*, 3 (1940), 156-177 : τζερεμές.
- Έλλη Σκοπετέα, “«Ασθενείς» και «ισχυροί» των Βαλκανίων”. Στο *«Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού*, επιμ. Α.-Φ. Χρηστιδής, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσ/νίκη 1999: μεπερντές.
- Ανδρέας Σμαραγδής, *Τσικουδιά: Κρήτης πνεύμα*, Δοκιμάκης, Ηράκλειο 2010 : ρακί.

- Στέργιος Σπανάκης, κείμενο (του 1965) για τα μνημεία του Ηρακλείου, δημοσιευμένο στην εφημ. *Πατρίς* (Ηρακλείου), φ. της 9-8-2010 : γιωμαλίδικο.
- Κλεόνικος Σταυριδάκης (επιμ.), *Το Γιοργαλίδικο άλογο της Κρήτης*, Ρέθυμνο 2004 : γιοργαλίδικο.
- , *Η άγρια βρώσιμη χλωρίδα της Κρήτης. Wild edible plants of Crete*, Εκδ. Mystis, Ηράκλειο 2004 : γιαχνερό.
- Νίκος Στρατάκης, “Η Μαντάμ Ορτάνς (Όπως την είδανε όσοι τη γνώρισαν από κοντά)”, *Κρητική Πρωτοχρονιά*, 6 (1966), 128-137 : ατσίδικο.
- Χαράλαμπος Συμεωνίδης, “Μ. Γ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Λεξικόν της Καρπαθιακής διαλέκτου, Αθήνα 1972”, *Ελληνικά*, 26/1 (1973), 163-170 : κατσά κατσά, νάξης, σουλουντάνα, ταϊνι.
- , (“Ποντιακά έτυμα ανατολικής προέλευσης. Συμβολή πρώτη (Α-Λ)”, *Αρχείον Πόντου*, 32 (1973-74), 311-336 : κοραχανίες.
- Ειρήνη Ταχατάκη, “Η Μελτινιά η μπεκροκανάτα”, εφημ. *Πατρίς* (Ηρακλείου), φ. της 9.11.2004 : μουχατζερίνα.
- , “Το γιάντες και η μουσάντρα”, εφημ. *Πατρίς*, φ. της 25.12.2001: μουχατζερίνα.
- , “Ο κερχανές (αποθήκη τυριού ή τυρόσπιτο)”, εφημ. *Πατρίς*, φ. της 4-11-2008 : κερχανές.
- , “Σελέμι και σενέτι στα χρόνια της Τουρκοκρατίας στα χωριά της Σητείας”, εφημ. *Πατρίς*, φ. της 15-3-2005 : σελέμι.
- Λένα Τζεδάκη-Αποστολάκη, «Μικρασιάτες πρόσφυγες στο Ηράκλειο. Το παράδειγμα της Ν. Αλικαρνασσού», *Πεπραγμένα Η΄ Κρητολογικού Συνεδρίου*, Τόμος Γ2, ΕΚΙΜ 2000, σ. 99-116: τζαμωτικά.
- Χρήστος Τζιτζιλής, “Συμβολή στην ποντιακή ετυμολογία”, *Ελληνικά*, 34/2 (1982-1983), 436-437 : ίλα, μουσμουλέω.
- , “Ανάλεκτα ετυμολογικά ΙΙ”, *Ελληνικά*, 36/2 (1985), 317-335 : κιοκιούλια, κλαπουντάνι.
- Μανόλης Τριανταφυλλίδης, *Τα οικογενειακά μας ονόματα*, επιμ. Ε. Σ. Στάθης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσ/νίκη 1982 : παρακεντές.
- Σπυρίδων Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασως*, 2η έκδοση, 2ος τόμος, Αθήνα 1861, 221 : καραγκιουλές.
- Βασ. Φάβης, “Μετάθεσις και αντιμετάθεσις φθόγων εν τη νεωτέρα ελληνική γλώσση μετ’ αναφοράς εις την αρχαίαν”, *Λεξικογραφικόν Δελτίον*, 1 (1939), 155 : πυργιολίκι.
- Κ. Φουρνάρης, *Τουρκοκρήτες*, Χανιά 1929 : γαυλικάκι, μπουρμάς, πασουμάκι, σαρντίζω, τζιζάρ κολού.
- Ευαγγελία Φραγκάκι, *Συμβολή στα λαογραφικά της Κρήτης*, Αθήνα 1949 : ζουμπουχιάζω, ντελιμάς.
- , “Τα χαμάμια του Μεγάλου Κάστρου. Προέλευσης και λειτουργία των”, *Αμάλθεια*, 8/30 (1977), 3-20 : εχεξής, κιουλχάνι, νατίρης, χαμαμτζής.
- , *Η δημόδης ιατρική της Κρήτης*, Αθήνα 1978 : μουσουμπιά, μουχιουρντζίω, αμπράτη του κάτω, νάξης, ντογρουτζιάς.
- Αμβρόσιος Φραντζής, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, 2ος τόμος, Αθήνα 1839 : σελαμετλίκια.
- Διονύσιος Φωτεινός, *Ιστορία της πάλαι Λακίας...*, Τόμ. Γ΄, Βιέννη 1819: μουκαρέμι.
- Γεώργιος Α. Χαιρετάκης, *Λεξικός δανεισμός και στρατηγικές παραγωγής λέξεων με βάση το δανεισμό στην κρητική διάλεκτο*, πτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Πατρών - Σχολή ανθρωπιστικών και κοινωνικών σπουδών - τμήμα φιλολογίας - κατεύθυνση γλωσσολογίας, Πάτρα Σεπτέμβριος 2012. Στις σ. 10-27: *Ο δανεισμός της κρητικής διαλέκτου από την τουρκική γλώσσα*. Στις σ. 46-72: *Παράρτημα παραγωγής λέξεων από βάσεις της τουρκικής γλώσσας*.
- Χριστόφορος Χαράλαμπάκης, “Περιορισμένης χρήσεως λαϊκά παίγνια εις τον Νομόν Λασιθίου”, *Αμάλθεια*, 2 (1971), 211-223: ελιμάς, κισκιντάκι, τάλια
- , *Κρητολογικά Μελετήματα*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2001 : βαρδάκι, γιαγιάνης, γιογλαδάκι, μεντίλι, μπατζάκι.
- , “Το νέο χρηστικό λεξικό της Νεοελληνικής της Ακαδημίας Αθηνών”, *8ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας, Ιωάννινα, 30 Αυγ.-2 Σεπτ. 2007 (Πρακτικά: σ. 1263-1282, http://www.linguist-uoι.gr/cd_web/docs/greek/049_cha_ralambakisICGL8.pdf)* : σικιμέ!
- Γ. Χρ. Χασιώτης, *Συλλογή των κατά την Ηπειρον δημοτικών ασμάτων*, Αθήνα 1866 : παφίλι.
- Χρυσούλα Χατζήτάκη-Καψωμένου, *Θησαυρός νεοελληνικών αιγιμάτων*, Πανεπιστημιακές

- Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2000 : τσαούσης¹.
- Γεώργιος Χατζιδάκις, , “Περί του σχηματισμού των ενεστωτικών θεμάτων εν τη νεωτέρα Ελληνική”, *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά*, 1ος τόμος, Αθήνα 1905 : υποσημ. 19, παχιαντίζω².
- , (βιβλιοκρισία) “Αριστείδης Κριάρης, Πλήρης Συλλογή Κρητικών Ασμάτων”, *Λεξικογραφικόν Δελτίον*, 6 (1923), 495 : μπασ-
 Αλεξάνδρα Χιώτη, *Οι παγιωμένες εκφράσεις της νέας Ελληνικής: Ιστορική διάσταση, ταξινόμηση και στερεοτυπικότητα*, διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2010 : δένω σκουλαρίκι.
- Μαρία Χλιουνάκη-Μαστρογιωργάκη *Ξομπλιάζοντας τις Μνήμες*, Βιάνος 2012 : σαντρασελίδικος, χασιλαμάς.
- Μ. Χουρμούζης, *Κρητικά*, Αθήνα 1842 : γιότσα.
- Καλλισθένης Χουρμουζιάδης, “Γλωσσάριον Τσακηλίου”, *Θρακικά* 14 (1940), 240 : με την αβραντίνα, μουσιμουλέω.
- Σταμ. Ψάλτης, *Θρακικά ή μελέτη περί του γλωσσικού ιδιώματος της πόλεως Σαράντα Εκκλησιών*, Αθήνα 1905: ταγάρι².
- Fatih Alkayis, *Türkiye türkçesinde bitki adları* (= The plant names in Turkey turkish), διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Erciyes, Kayseri (Καισάρεια), 2007 : μπενεβίχι.
- Metin Bağrıaçık – Mark Janse, “Μερικός αναδιπλασιασμός στις Καππαδοκικές διαλέκτους”, *Patras Working Papers in Linguistics*, 3 [Μορφολογία και γλωσσική επαφή] (2013), 110-131 : κα.
- Evangelia Balta, “Underground rock-cut winepresses of Cappadocia”, *Journal of Turkish Studies*, 32/1 (2008), 61-88 : τζερτζεμίνι.
- Louis Bazin, *Introduction à l' étude pratique de la langue turque*, 3η έκδοση, Librairie d'Amérique et d' Orient, A. Maisonneuve, Παρίσι 1994 : τουλούμπα.
- Arif Bilgin, “Osmanlı döneminde ilaç yapımında kullanılan tıbbî bitkiler – The herbs used to make medicine in the Ottoman period”, στο: C. Yılmaz & N. Yılmaz, *Osmanlılarda sağlık – Health in the Ottomans*, 1ος τόμος, Biofarma, İstanbul 2006 : ζεραβεντίν ταβελί.
- Emine Bilgiren κ.ά., *Hamam: Osmanlı'da yıkanma geleneği ve berberlik zanaatı* [Κατάλογος εκθέσεως], Τορκαρί Sarayı Müzesi, Κων/πολη 2006 : χαμαμοτό.
- Richard Caprioli (επιμ.), *Mass spectrometry in Biomolecular Sciences*, Kluwer Academic Publisher, Dordrecht 1996 : όλντου κάχαρ.
- Rustam Chukurov (Рустам Шукуров, “Некоторые персидские заимствования в среднегреческом” (= Μερικά περσικά δάνεια στην μεσαιωνική ελληνική}, *Иран-Наме*, 3/7 (2008), 119-126 : χαβιάρι.
- Vital Cuinet, *La Turquie d'Asie*, 3ος τόμος, Παρίσι 1894 : καμπανί.
- Mehmet Demirtaş, “XVIII. yüzyılda Osmanlıda bir zümrenin alt-kültür grubuna dönüşmesi: Külhanbeyleri”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (Atatürk Üniversitesi), 7/1 (2006), 113-141 : ντεστέμπασης.
- Gulielmus Dindorfius, *Scholia graeca in Euripidis tragoedias*, 3ος τόμος, Οξφόρδη 1863 : ζάρος.
- Nuh Doğan, *Adbilim açısından Samsun, Ordu ve Sinop ağızlarında armut, elma ve erik adları* (The names of pear, apple and plum in dialects of Samsun, Ordu and Sinop as onomastics), Μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Σαμψούντας, 2006 : φιρίκι
- Gaberell Drahman, “Baby talk in greek”, *Working Papers in Linguistics*, Ohio State University, 15 (1973), 174-189 : τζιτζί μαμά.
- Osman Erciyas, “Dil etkileşimleri bağlamında Kıbrıs'taki tarihî alet isimleri – Historical tool names in Cyprus within the context of language interactions”, *Millî Folklor*, 12/94 (καλοκαίρι 2012), 244 : γερντανές.
- European Network on Invasive Alien Species - NOBANIS www.nobanis.org : μουρβέρι.
- Sigmud Freud, “Des sens opposés dans les mots primitifs” στο: *Essais de psychanalyse appliquée*, Gallimard, Παρίσι 1933 : πούσης.
- Victor Friedman, “Balkanology and Turkology: West rumelian turkish in Yougoslavia as reflected in prescriptive grammar”, στο: *South Slavic and Balkan Linguistics*, 1ος τόμος, Rodopi, Amsterdam 1982 : κάπα καπί.
- Ingeborg Hauenschield, *Türksprachige Volksnamen für Kräuter und Stauden*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden 1989 : μαγιασιλόχορτο.

- Kabuce, N. and Priede, N. (2006) : NOBANIS – Invasive Alien Species Fact Sheet – *Sambucus nigra*. – From: Online
- Mary Işın, *Sherbet and Spice. The complete story of Turkish sweets and desserts*, I. B. Tauris, London/New York 2103 : κετένια.
- Elwira Kaczyńska, “Rozważania o domniemanym sławizmie w dialekcie kretańskim języka nowogreckiego” [= Considerations on an alleged slavism in the Cretan dialect of Modern Greek], *Roczniki Humanistyczne*, 64/6 (2016), 31-50 : βέρα.
- , “Wyjątkowy balkanizm anatolijskiego pochodzenia” [= An exceptional balkanism of Anatolian origin], *Prace Językoznawcze*, 19/3 (2017), 53-69: κούμος.
- Elwira Kaczyńska & Krzysztof Tomasz Witczak, “Further Turkish Loanwords in the Cretan Dialect of Modern Greek”, *Folia Orientalia*, 56 (2019), 231-240. [Προσθήκες στο: Βασιλῆς Ορφανός, *Λέξεις τουρκικής προέλευσης στο κρητικό ιδίωμα*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2014] : βέρα, ιστιρατζής, καλουπαζής, κερκιμίσι, κουτουρατζής, μπουφετζής, τόπι, τουτουντζής, τοψής, χλιτετζής.
- Matthias Kappler, “Über die Funktion der Turzismen im griechischen Journalismus”, *Zeitschrift für Balkanologie*, 33/1 (1977), 26-38 : μπερντές.
- Yavuz Kartallıoğlu, “Lebbeck kelimesinin Osmanlı Türkçesindeki kullanımları üzerine” (On the use of the word *lebbeck* in Ottoman Turkish), *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/9 (καλοκαίρι 2013), 289-296 : λεπέ.
- Ceval Kaya, “Çocuk dilindeki *atta* kelimesi üzerine” [Περί της λέξης *atta* στην παιδική γλώσσα], *IV. uluslararası Türk dili kurultayı bildirileri*, 24-29 Σεπτ. 2000. Άγκυρα, 2007, 1015-1018) : άτα.
- Fatih Kemik, “Hayvan seslenme ünlemleri ses yansımali ünlemlerden midir?” {Είναι τα επιφωνήματα κλήσης ζώων ηχοποιημένα;} (<http://istanbul.academia.edu/FatihKemik/Papers/>) : κουκιού κουκιού, πούλι πούλι, πχι πχι, τζαρ.
- Émile Legrand, *Recueil des poèmes historiques en grec vulgaire*, Paris, 1877: μουκαρέμ, ντομουρούκι.
- G. L. Lewis, *Turkish grammar*, Oxford University Press, 1967 : ντονανίκικο, σάκα, τσεσινέ κενέφι.
- Peter Mackridge, *Τα γλωσσάρια στις εκδόσεις των ελληνικών λογοτεχνικών κειμένων του ύστερου 18ου αιώνα: απολογισμός και προτάσεις*, άρθρο αναρτημένο στο www.academia.edu, με ημερομ. 22-3-2016 : ρέγκι².
- Colin Mahona, *Tabahaniotika: Allilometamorphoses entre Crète et Méditerranée Orientale*, Editions Universitaires Européennes, Saarbrücken 2011 : ταμπαχανιώτικα.
- A. Maidhof, “Rückwanderer aus den islamitischen Sprachen im Neugriechischen (Smyrna und Umgebung)”, *Glotta*, 10 (1920), 1-23) : υποσημ. 27, καμπούρης, παναήρι, φούρτσα.
- Alexandra Merle (επιμ.), *Voyage au levant (1553). Les observations de Pierre Belon du Mans*, Chandeigne, Παρίσι 2001 : αγκούτσακας, μπουρμάς.
- And Metin, “The Turkish Folk Theatre”, *Asian Folklore Studies*, 38/2 (1979), 155-176 : Κιοσέ Καρντάχης.
- Gustav Meyer, *Neugriechischen Studien, IV*, Βιέννη 1895 : μεσκίνης.
- András Mohay, “Ετυμολογικές παρατηρήσεις σε δύο λεξικά της νέας ελληνικής”, στο: Christos Clairis (επιμ.), *Recherches en linguistique grecque II*, L’ Harmattan, Παρίσι 2002, σ. 105: αγκού, κουτούκι.
- Hans-Georg Müller, *Morphophonologische Untersuchungen an Reduplikationen im Türkischen*, διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Tübingen, 2003 : νελέρ, τσουρούκ μουρούκ.
- Mevlüt Özhan, *Çocuk oyun ve oyuncak terimleri sözlüğü*, Kültür Ajansı Yayınları, Ankara 2005 : ελιμάς.
- Robert Pashley, *Travels in Crete*, Λονδίνο 1837, 1ος τόμος : αζατοχάρτι, σελβίνι, φρετζές· 2ος τόμος : 2 νταβούκι.
- Arnold Passow, *Τραγούδια Ρωμαίικα*, Λειψία 1860 : μουκαρέμ, νταλντζίω, νέβρι², ριτζάλισσα.
- Maria Petrou, “Greek elements in Turkish argot”, *Zeitschrift für Balkanologie*, 44/2 (2008), 159-185 : υποσημ. 28, γκέλ μπουρντά, ντελής.
- Domenico Sestini, *Opuscoli*, Φλωρεντία 1785 : φρίκι.
- Stanislav Stachowski, *Studien über die arabischen Lehnwörter im Osmanisch-Türkischen*, μέρος 1ο, Πολωνική Ακαδημία Επιστημών, αρ. 13, Wrocław 1975 : μιλούρι.
- Maxim Stamenov, “Attitudinally loaded uses of Turkish loan words in Bulgarian”, στο: Edda Weigand (επιμ.), *Lexical structures and language use (proceedings of the International*

- conference on lexicology and lexical semantics), Münster, 13-15 Σεπτ. 1994), Miemeyer, Tübingen, 2ος τόμος, σ. 139-148 : παρακεντές.
- Eker Süer, “A travelling word in atlaic: kır”, *International Journal of Central Asia Studies*, 11 (2006), 133-155 : κίρι μπαίρι.
- Ch. Symeonidis, “Lautlehre der türkischen Lehnwörter im neugriechischen Dialekt des Pontos”, *Αρχαίον Πόντου*, 31 (1971-72), 19-234 : ταραμπουλούσι, τουσλούκι, τσίπουρο, φιστάνι, φρετζές.
- , *Der Vokalismus der griechischen Lehnwörter im Türkischen*, Institute for Balkan Studies [= IMXA], αρ. 141, Θεσ/νίκη 1976 : υποσημ. 27.
- , “Turkish-griechische phraseologische Isoglossen anhand von Bezeichnungen für menschliche Körperteile und Organe”, *Zeitschrift für Balkanologie*, 33/1 (1977), 76-90 : μπουρούι, παπούτσι, χαλκάς.
- Turgay Şirin, *Metafizik varlıklardan cincele inancın psiko-sosyal boyutları* (The psycho-social dimensions of belief in demons), μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Μαρμαρά, Κων/πολη 2006 : οχρούτσ.
- Deborah Tannen & Piyale Cömert Öztekin, “Health to Our Mouths: Formulaic Expressions in Turkish and Greek”, στο: *Proceedings of the 3rd Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* (1977), 516-534 (ψηφιοποιημένο στο Διαδίκτυο) : κουρσούμι.
- Hülya Taş, “Bursa’da kumaş ve ipekçiliğin tarihsel gelişimi – Eski Burs’da giyim-kuşam gelenekleri”, στο: Nurcan Abacı (ed.), *VIIIth International Congress of the Economic and Social History of Turkey (Papers)*, Lulu Press, Morisville 2006 : καμπανί.
- Thomas Thornton, *The present state of Turkey*, 1ος τόμος, 2η έκδοση, Λονδίνο 1809 : άρτζι μαζάρι.
- Andreas Tietze, “Griechische Lehnwörter im anatolischen Türkisch”, *Oriens*, 8 (1955), 204-257 : μάγλες γάγλες.
- J. P. de Tournefort: *Relation d’un voyage du Levant*, 2ος τόμος, Λυών 1717 : τούι.
- İlhan Uçar, “Türkiye türkçesinde hayvan adlarından türetilmiş bitki adları” (Ονόματα φυτών που προέρχονται από ονόματα ζώων στα τουρκικά της Τουρκίας), *International Journal of Turkish, Literature, Culture, Education*, 2/1 (2013), 1-19 : φιρίκι.
- , “Yetiştirildiği/coğrafya veya etnik adlandırmayla oluşturulan bitki adları” (Plant names created with ethnic naming or grown/brought geography naming), *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5/1 (2013) 115-135 : φιρίκι.
- Süheyl Ünver, “Türkiye’de Nevruz ve Nevruzkiye”, *Vakıflar Dergisi*, 11 (1978) : χαπιλουφάρ.
- Nesimi Yazıcı, “Osmanlılarda yetimlerin korunması üzerine bazı değerlendirmeler”, *İlahiyat Fakültesi Dergisi* (Ankara Üniversitesi), 48/1 (2007), 1-46 : ντεστέμπασης.

β2) Λεξικά (ή που έχουν δομή λεξικού)

- Άννα Αναστασιάδου-Συμεωνίδη, *Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριαφυλλίδη), Θεσ/νίκη 2002 : σουρτούκος.
- Γεώργιος Βεντότης, *Λεξικόν τριγλωσσόν*, 3ος τόμος, Βιέννη 1790 : λάλος, ρέγκι².
- Πέτρος Βλαστός, *Συνώνυμα και συγγενικά – Τέχνες και Σύνεργα*, Αθήνα 1931 : αναξιλίκι, γιοργαλίδικο, γκεβετζελής, νάξης.
- , *Συνώνυμα και Συγγενικά*, Νέα έκδοση συμπληρωμένη από τα κατάλοιπα του συγγραφέα, Κατάταξη, καταγραφή, πρόλογος: Άλκηστις Σουλογιάννη, Εισαγωγή: Ρένα Σταυρίδη-Πατρικίου, Ε.Λ.Ι.Α., Αθήνα 1989 : γιαγλί, μουσμούλης, χαράρι, χαρουπιά.
- Σκαρλάτος Βυζάντιος, *Λεξικόν της καθ’ ημάς ελληνικής διαλέκτου*, Αθήνα 1835: γιότσα, μαβί, πεχίνι, τζίριτι· 2η έκδοση, 1859: κουρκούτι, περιγέλι· 3η έκδοση, 1874: λαπάς, τσακίρι κέφι.
- Π. Γ. Γεννάδιος, *Λεξικόν Φυτολογικόν*, Αθήνα 1914 : ζουμπούλι, ζουμπούλι χιντί, ζουρνάς, κιαπαπέ, κινάς, κουτρέτ χαλβασί, μενεβίχι, μουλκέικο, παρουτόφλασκο, σουλτανί, ταφλάνι, τσιρίχι, τσόπ τσινί, τουνένι.
- Νίκος Ζαχαριάδης, *Λεξικό του Κωνσταντινουπολίτικου γλωσσικού ιδιώματος*, Γαβριηλίδης, Αθήνα 2014: μποζάς, μπουγιουρντισμένος, τζαντές, τζούμπα.
- Αντώνιος Ηπίτης, *Λεξικόν Ελληνογαλλικόν*, Αθήνα 1908-1910. 1ος τόμος: λαμπάς. 2ος τόμος: κοραχανίες.

- Σοφία Κοκολάκη – Νίκος Αντωνίου, *Αραβοτουρκικές κατακτήσεις και οι γλωσσικές τους επιδράσεις στο δημοτικό τραγούδι της Κρήτης*, Αφοι Βλάσση, Αθήνα 1999 : ασγί, ταρουκλί.
- Αδαμάντιος Κοραΐς, *Ατακτα*, Παρίσι, 2ος τόμος, 1829 : βαρδάκι, ντάλα· 4ος τόμος, 1832 : ασλμπέντι, βερβερίζω, κατράνι, κούμος, μασούρι, σιτζαντές, χεντέκι, φιλό νερό· 5ος τόμος, 1835 : ακάβανος, ακούτσακας, μαμουτιά, μπεσταχτάς, φουντούλης.
- Γιάννης Κουλάκης, *Το μεγάλο ετυμολογικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας*, Μάλλιαρης-Παιδεία, Αθήνα 1993 : ζομπινιάρης, ζομπονιασμένος, ντάλα.
- Εμμ. Κριαράς: Ι. Ν. Καζάζης & Τ. Α. Καραναστάσης (επιμ.), *Επιτομή του Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής δημόδου γραμματείας: 1100-1669 του Εμμανουήλ Κριαρά* (http://www.greek-language.gr/greekLang/medieval_greek/kriaras/index.html) : καπίτι.
- Παυλάκης Μελιτόπουλος, *Τουρκο-Ελληνικόν Λεξικόν*, Κων/πολη 1934 : φλαφλατάς.
- Ηρακλής Μήλλας, *Κατάλογος κοινών ελληνικών και τουρκικών λέξεων, εκφράσεων και παροιμιών*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2008 : κολαούζος, νταγιάκι, τέντζερη, τσουβάλι.
- Νίκος Σαραντάκος, *Λέξεις που χάνονται: ένα ταξίδι σε 366 σπάνιες λέξεις*, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα 2011 : γάγλα, μόρικος, ντερσέκι.
- Μιχάλης Σκανδαλίδης, *Λεξικό των κωσικών ιδιωμάτων: Συμβολή στη συγκριτική μελέτη των γλωσσικών ιδιωμάτων της Κω*, Έκδ. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Δωδεκανήσου και των δήμων Κω, Δικαίου και Ηρακλειδών, Αθήνα 2006) : αμπλός, γρουσουζής, μαναστήρι, τσιράς, τραπουζάνι, τσαίλι, χαλί.
- Στέργιος Σπανάκης, *Πόλεις και χωριά της Κρήτης στο πέρασμα των αιώνων*, Τόμοι Α'-Β', 3η έκδοση, Γ. Δετοράκης, Ηράκλειο 2006 : ατσιπάς, κούμος, μπαμπαλής, χεντέκι.
- Δημ. Στάμος, *Τουρκικές λέξεις στην Πραμάντα. Επιλογή*, Σύλλογος Πραμαντιωτών Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2007 : μπουρντάρης, παρακεντές, τουσλούκι.
- Ξενοφών Τζαβάρας, *Λεξικό του Ιμβριακού ιδιώματος, Ερμηνευτικό – Ετυμολογικό*, Σύλλογος Ιμβριών, Αθήνα 2011 : σουλουχανιάζω.
- Ευαγγελία Φραγκάκι, *Συμβολή εις την δημόδη ορολογία των φυτών*, Αθήνα 1969 : ελίφι, ζουμπούλι, ζουρνάς, караμπάχι, κιντί τσιτσεγί, λελεκιά, μαγιασιλόχορτο, μουργέρι, σαλιγάμπρι, Τουρκός, τσικιντάρια, τσιτσέκι, χεντέκι.
- Θ. Χελδράχ, *Τα δημόδη ονόματα των φυτών*, 2η έκδοση, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα 1926 : γιουλφαρί, καρεμφύλλι, μαγιασιλόχορτο.
- Seyfettin Altaylı, *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü*, Milli Eğitim Basımevi, Κων/πολη 1994 : σκιαεθάρης.
- İlhan Ayverdi, *Misallı Büyük Türkçe Sözlük*, 1ος τόμος, 2005 : φιρίκι.
- Alex Baltazzi – George Galdies – George Poulimenos, *A lexicon of Smyrneika – İzmir Rumcası sözlüğü, Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, Κων/πολη 2012 : υποσημ. 31, τσατζίω², τραχανάς.
- Louis Calligaris, *Le compaignon de tous ou Dictionnaire polyglotte*, Turin 1864 : ασλμπέντι
- Alexandre de Cihac, *Dictionnaire d' étymologie daco-romane: Éléments slaves, mayars, turcs, grecs-modernes et albanais*, Φραγκφούρτη 1879: σαπάρτα.
- Robert Dankoff, *Armenian Loanwords in Turkish*, Harrassowitz, Wiesbaden 1995: ζαγάρι².
- F. D. Dehèque, *Dictionnaire Grec Moderne-Français*, Παρίσι 1825 : κνευ(γ)ω, σαντρασελίδικος, τουτσούνι.
- Dizionario della lingua italiana*, 2ος τόμος, Padova 1827 : κουκιού κουκιού.
- Dizionario italiano* (www.dizionario-italiano.it) : μουντέρνω.
- Fransis Johnson, *Persian, Arabic and English dictionary*, Λονδίνο 1852 : κεντανές.
- Henry & Renée Kahane – Andreas Tietze, *The Lingua franca in the Levant. Turkish nautical terms of Italian and Greek origin*, University of Illinois Press, Urbana 1958 : γεμιτζής, καίκι, κατσιργάζ, λαμπάς, λαπάς, λοντρατζής, μαγατζές, μοξαργάτης.
- İsmail Kara, *Güneyce/Rize sözlüğü*, Dergiih Yayınları, Κων/πολη 2001 : σεφκουλοντολμάς.
- Stanley J. Kays, *Cultivated vegetables of the world: a multilingual onomasticon*, Wageningen Academic Publishers, The Netherlands, 2011 : κεντανές.
- J. D. Kieffer – T. X. Bianchi, *Dictionnaire Turc-Français*, 1η έκδοση, Παρίσι 1835: μπουγιουρντί· 2η έκδοση, 1850 : ρατζής, τεφερούκι.
- N. Mallouf, *Dictionnaire Français-Turc*, 2η έκδοση, Παρίσι 1856 : μουφλουζιλίκι, μπιρταμά.
- Rinaldo Marmara, *Les Levantins et la grécisation des emprunts turcs-ottomans – Lexique étymologique*, Les éditions Isis, Κων/πολη 2005 : μεζαχτάς, σουρντιζώ³, τζίριτι.

Mehmet Pakalin, *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*, Istanbul 1993: κοκονόζης.
Rize Mahalli Sözlüğü (<http://www.biriz.biz/rize/sozluk/index.htm>) : μισμιτζής.
 F. Steingass, *Arabic-English Dictionary*, 1884 (3η ανατύπ. New Delhi 2005): ζαγάρι²
 F. Steingass, *A comprehensive Persian English dictionary*, 1892 : γερντανές, κεντανές, παρα-
 κεντές.
 J. Thomas, *A comprehensive medical dictionary*, Philadelphia, 1870 : γκιουλαχτάρι.
 Christos Tzitzilis, *Griechische Lehnwörter im Türkischen (mit besonderer Berücksichtigung der anatolischen Dialekte)*, Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Βιέννη 1987:
 καζίκι, κιοφτέρι, μαλάς, σεργί, σεφκουλοντολμάς, τσαρδάκι, τσικριντίκια.
 Abdullah Yeğin, *Osmanlıca-Türkçe yeni lügât*, έκδ. του 1983, σ. 636 : σαμπάνης.

β3) Διαδίκτυο

alkisd.com/laografika : καπάκι, καμπανί.
amariotes.gr : ντανίσκα.
bodrum.bel.tr (επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου της πόλης Bodrum) : μπουντρούμι.
cretanethnologymuseum.gr (*Μουσείο Κρητικής Εθνολογίας*) : ζεμπερές, κουμπές.
cretan-music.gr : αντάλετι.
cretaplant.biou.uoa.gr : μπουρμάς.
crete.gov.gr (*Ιστορικό Μουσείο Κρήτης*) : σεφέρ τασί, χασιλαμάς.
crete.mmx.gr/lexico : μενεβίχι.
diagoras.wordpress.com (*Διαγόρας ο Μήλιος*) : μπουντρούμι.
digitalcrete.ims.forth.gr (Ψηφιακή Κρήτη – Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών) : σαντριβάνι,
 σεμπιλχάνες, τσεσεμές.
[dytistonniptiron.wordpress.com \(*Ο Δύτης των νιπήρων*\) : αρπαλίκι, καπάνταης, ντεστέμπασης,
 ρεφενές.
\[ekriti.gr\]\(http://ekriti.gr\) : τσλικ μαράζι.
\[el.wikipedia.org\]\(http://el.wikipedia.org\) \(Βικιπαίδεια\) : αγκάβανος, εντρελές, ζουμπούλι, κισπέτι, μάγγαλα, ντουράς,
 στεπί, του κουζουλού το φέσι, χασές.
\[e-thrapsano.gr\]\(http://e-thrapsano.gr\) \(Γιώργος Πλουμάκης\) : κισκιντάκι, τζερετζεμίνι.
\[fikriyat.com/galeri/tarih/osmanli-sokaklarinin-simgesi-seyyar-saticilar\]\(http://fikriyat.com/galeri/tarih/osmanli-sokaklarinin-simgesi-seyyar-saticilar\) : αχιουρετζής.
\[history-pages.blogspot.gr\]\(http://history-pages.blogspot.gr\) : σεμπιλχανές.
\[iscreta.gr\]\(http://iscreta.gr\) : μπουγάτσα.
\[kerkiraikolexiko.blogspot.gr\]\(http://kerkiraikolexiko.blogspot.gr\) : κουρκουμάς.
\[lykeionellinidon.gr\]\(http://lykeionellinidon.gr\) \(Λύκειον των Ελληνίδων\) : αλατζάς, τουσλούκι.
\[melt.gr\]\(http://melt.gr\) \(Μουσείο Λαϊκής Ελληνικής Τέχνης\) : μαχραμάς.
\[nmeli.blogspot.gr\]\(http://nmeli.blogspot.gr\) : καμπανί.
\[ntelogo.com/439138858\]\(http://ntelogo.com/439138858\) \(Λιάνα Σταρίδα\) : Γενί τζαμί.
\[parazityabanciot.blogspot.gr\]\(http://parazityabanciot.blogspot.gr\) : βερεμόχορτο.
\[repentza.blogspot.gr\]\(http://repentza.blogspot.gr\) : τσαπραζολόγος.
\[sarantakos.wordpress.com\]\(http://sarantakos.wordpress.com\) \(Νίκος Σαραντάκος, *Οι λέξεις έχουν τη δική τους ιστορία*\) : ακράνης,
 αμέτι μουχαμέτι, καλντιρμιτζής, κεμέρι, μεσκίνης, μπουλούμπασης, νταμπασίνα, σελέ-
 μης, σουρντζω³, τζάνερο, φιστίκι, χαβανόζι.
\[slang.gr\]\(http://slang.gr\) : γιάλα, γκέλε μπουρντά, ζάρπα, κουνουστεύω, σεϊρι, σικιμέ¹, σουλουχανιάζω, φιλάν
 φιστίκι.
\[traditional-professions.aegean.gr\]\(http://traditional-professions.aegean.gr\) : τουλουμορράπτης.
\[turkansiklopedi.com\]\(http://turkansiklopedi.com\) : μπουτσουζουλούκια.
\[turkishculture.org\]\(http://turkishculture.org\) : τζίριτι.
\[turuncgiller.com\]\(http://turuncgiller.com\) : σεκέρι.
\[uludagsozluk.com\]\(http://uludagsozluk.com\) : τζερετζεμίνι.
\[yabanicicek.com\]\(http://yabanicicek.com\) \(Wild flowers of Turkey\) : σαλέπι.
\[youtube.com\]\(http://youtube.com\) \(Paidohori in 1961\) : σακίές.](http://dytistonniptiron.wordpress.com)

β4) Λογοτεχνία

- Βοσπορομαχία*, 2η έκδοση, Βενετία 1792 : καερέτι, κιμέτι, ρέγκι², χαραμπατεύω.
Δημ. Βυζάντιος, *Βαβυλωνία*, 1836 : ζάβαλε, ντεντίμ.
Γιώργος Θεοτοκάς, *Ασθενείς και Οδοιπόροι*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1967 : μεμέτης.
Κ. Π. Καβάφης, *Ποιήματα*, 1ος τόμος, Φιλολ. επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδη, Η' φωτολιθογρ. ανατύπ., Ίκαρος, Αθήνα 1973 : μαβί.
Νίκος Καζαντζάκης, *Ο Καπετάν Μιχάλης*, Εκδόσεις Καζαντζάκη, Λευκωσία 1981, 10' επανεκτ., Αθήνα 2000 : μπουρνούζι, τσιτοκόλλης, χαχάμης.
———, *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*, Εκδ. Ελένης Καζαντζάκη, Αθήνα 1968: λοτατζής.
Ανδρέας Καρκαβίτσας, α) *Ο Ζητιάνος*, β) *Ο Αφορισμένος* : τζιρίτι.
Κ. Γ. Καρυωτάκης, *Άπαντα τα ευρισκόμενα*, Φιλολ. επιμέλ. Γ. Π. Σαββίδη, 2ος τόμος, Ερμής, Αθήνα 1979 : μπερντές.
Ιωάννης Κονδυλάκης, *Πρώτη αγάπη. Δηγήματα*, Χανιά 1919: στις σ. 97-106 το διήγημα *Κακό συναπάντημα* : νουσουμπέτι.
———, *Ο Πατούχας*, εκδ. Φέξη, Αθήνα 1916 : υποσημ. 6, ντελίδικος.
Μενέλαος Λουντέμης, *Τότε που κυνηγούσα τους ανέμους*, Δωρικός, Αθήνα 1964 : μπατσακλίκι.
Παύλος Μάτεσις, *Η μητέρα του σκύλου*, Καστανιώτης, Αθήνα 1992 : μπουμπάρι.
Σπύρος Μπλαζάκης – Γιώργης Τζομπανάκης, *35 χρόνια αντίσταση: Οι δυο αντάρτες της Κρήτης αφηγούνται τη ζωή τους*, Αθήνα 1977 : τζοτζόνα.
Στράτης Μυριβήλης, *Η Παναγιά η γοργόνα*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1992: ρεχτίμ.
Ομήρου *Οδύσσεια*, μετάφραση: Ν. Καζαντζάκη - Ι. Κακριδή, Αθήνα 1976 : φιλοκονεύω.
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, α) *Η Φόνισσα* : ζάβαλε. β) *Ο γείτονας με το λαγότο*: πάφ κιούφ. γ) *Ρόδινα ακρογάλια*: γερμεσουτί.
Κοσμάς Πολίτης, *Στον Χατζηφράγκου*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1993 : μενεξελίδικος.
Παντελής Πρεβελάκης, *Ο Κρητικός (Το δέντρο)*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1965 : μαχλουκάτι, ντιγέτι.
———, *Παντέρμη Κρήτη*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 5η έκδοση, Αθήνα 1995 : βέρα.
Ρήγας Βελεστινλής (μετάφρ.), *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*, Βιέννη 1790 : πεστρέφι.
Σ. Σκοπετάς, *Ο Κονδυλάκης και το χρονογράφημα*, Βασική Βιβλιοθήκη, 34ος τόμος, Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1956 : λοτατζής.
Χάρης Σπαθάρης, *Τα Κωνσταντίνου-πολίτικα και άλλα τινά : η ελληνική Πόλη, λίγο πριν απ' τη δεύτερή της Άλωση (1923)*, χ.ε., Αθήνα 1988: κοραχανίες.
Νίκος Τσιφόρος, *Σταυροφορίες*, Ερμής, Αθήνα 2000 : τζιρίτι.

β5) Δισκογραφία

- Γιώργος Ζαμπέτας, *Μάλιστα κύριε*, Olympic, 1973 : μαβί.
Μίκης Θεοδωράκης (στίχοι και μουσική), *Διόνυσος*, Σείριος, 1985 : μενεξελίδικος.
Γιώργος Καλομοίρης, *Μάγλες και μάγλες*, Phonogram, 1976 : μάγλες γάγλες.
Νίκος Ξυλούρης, *Η Κρήτη και τα τραγούδια της*, Music Box, 1967 : μπειζαντές.
Βασίλης Σκουλάς, *Σεργιάνισμα στην Κρήτη*, Columbia, 1980 : καραγκιουλές.
Γιώργος Χατζηνάσιος, *Η ενδεκάτη εντολή* (στίχοι: Νίκος Γκάτσος), Polygram, 1985 : γιαρέμ.